

Forslag til

regional delplan for **museum**

i Møre og Romsdal **2017 - 2027**

Møre og Romsdal
fylkeskommune

Innhald

Samandrag	3	Frivillige i det konsoliderte museumslandskapet	20
1. Om museumsplanen	4	Status	21
Forankring	4	Utfordringar og moglegheiter	21
Planarbeidet	4	HOVUDMÅL FRIVILLIGHEIT	22
Målsetting for planen	4	7. Fornyng av fellestenestene	23
Kunnskapsgrunnlag	4	Status og utfordringar	23
Avgrensingar	4	Fornyng av fellestenester	23
2. Rammer	7	Fylkesfotoarkivet	24
Historikk	7	Formelle krav til fellestenestene	24
Sentrale definisjonar i planen	7	Faglege fellesfunksjonar og museum utanfor konsoliderte einingar	25
Internasjonale rammer og føringar	9	Museumsnettverk	25
Nasjonale rammer og føringar	9	HOVUDMÅL FORNYING AV FELLESTENESTENE	25
Regionale rammer og føringar	10	8. Fornyng i organisasjon	26
Prinsipp i fylkeskommunal museumspolitik10		Status museumsreforma	26
3. Forvaltning	11	Museumsdrift	29
Status	11	Roller og ansvar i eit konsolidert museum	30
Utfordringar og moglegheiter	12	Museumsbygg	30
Kulturminnemyndigheit og musea	12	Status – museumsreforma i andre fylke...	30
HOVUDMÅL FORVALTING	13	Framtidas museum	30
4. Forsking	14	HOVUDMÅL FORNYING I ORGANISASJON	31
Kunnskapsproduksjon versus forskning	14	9. Oppfølging	32
Status	14	Gjennomføring av planen	32
Moglegheiter	15	Evaluering av planen	32
HOVUDMÅL FORSKING	15	Kjelder	33
5. Formidling	16	Vedlegg 1: Eigar- og organisasjonsstruktur i regionmusea og Kulturkvartalet	36
Status	16		
Moglegheiter	17		
Nye tema til formidling	18		
HOVUDMÅL FORMIDLING	19		
6. Frivilligheit	20		

Samandrag

Regional delplan for museum 2017-2027 er utarbeidd med heimel i plan- og bygningslova § 8-2, og skal ligge til grunn for fylkeskommunen sitt samarbeid med musea i Møre og Romsdal.

Den nasjonale museumsreforma går langs to aksar. Den eine aksen er å utvikle musea som profesjonelle organisasjonar. Det har ført til omfattande strukturelle endringar. Den andre aksen er å styrke musea som faglege kunnskapssentra og solide organisasjonar, med hovudmål innan områda forvaltning, forskning, formidling og fornying.

Regional delplan for museum 2017-2027 er den andre fylkeskommunale museumsplanen etter at museumsreforma starta i 1999/2000. Mens den første planen hadde søkjelys på organisasjon og etablering av nye konsoliderte museum, har denne planen søkjelys på fagleg utvikling.

Det er identifisert 5 innsatsområde for å fremme fagleg utvikling i musea. Desse er forvaltning, forskning, formidling, frivilligheit og fornying. Fornyng er delt i to – fornying av fellestenestene og fornying av organisasjon. Kvar F har sitt kapittel.

Forvaltning *side 11–13*

Forvaltning av samlingane krev gode forhold og rett kompetanse. Kapitlet løfter utfordringar og forventningar musea står overfor i si samlingsforvaltning. Det er eit behov for å samordne delar av arbeidet med registrering og prioritering av samlingane. På sikt er det ønska at det blir oppretta ein fellesteneste for samlingsforvaltning.

Forskning *side 14–15*

Det er ei aukande nasjonal merksemd kring forskning i musea. Det er behov for å styrke musea i fylket si evne til forske. Det er sett av midlar til etablering av ny fellesteneste for forskning. Eit utvida samarbeid med universitets- og høgskulesektoren vil kunne fremje ønska utvikling på området.

Formidling *side 16–19*

Formidling er musea sin mest synlege aktivitet mot publikum. Formidlinga skal vere utforskande og stille kritiske samfunnsspørsmål, og skal synleggjere musea som samfunnsaktørar. I tillegg til å synleggjerer status, blir også nye tema til formidling identifisert.

Frivillige *side 20–22*

Frivillige er ein viktig ressurs for musea. Samtidig er frivilligheita i endring, noko som kan skape utfordringar for musea på sikt. Musea har eit samfunnsoppdrag, og arbeid med ulike grupper frivillige er viktig. Kapitlet løfter fram frivillige lag og organisasjonar og bibliotek som moglege samarbeidspartar. Det blir lagt til grunn at musea utarbeider ein strategi for frivillig arbeid i musea, samt dokumentere gode eksempel på samarbeid mellom musea og frivillige.

Fornyng av fellestenestene *side 23–25*

Musea har i dag tilgang på tre fylkesdekkande fellestenester, inndelt etter fagområda konservering, formidling og bygnings- og fartøyvern. Desse blir vidareført, men med eit tydeligare oppdrag. I tillegg vert det i planperioden lagt til tre nye fellestenester: forskning, samlingsforvaltning og folkemusikkarkivet.

Fornyng i organisasjon *side 26-31*

Kapitlet skisserer nokre utfordringar i dagens konsoliderte museum, mellom anna er organisasjonsform, drift og økonomi omtalt. Det er viktig å sjå nærare på korleis musea blir organisert for å nå målsettinga om fagleg styrking.

Planen legg opp til tettare samarbeid og samhandling mellom musea. Planen tek ikkje opp ideen om eitt fylkesmuseum. Vilkåra for å etablere eit slagkraftig fylkesmuseum er ikkje til stades per i dag.

1. Om museumsplanen

Forankring

Regional delplan for musea i Møre og Romsdal 2017-2027 er forankra i Regional planstrategi (RPS) 2016-2020 (T-6/16).

Museumsplanen tek opp sentrale element frå fylkesplanen. Musea er både kunnskapssenter, organisasjonar og samfunnsaktørar som utviklar samfunnet med kunnskap om fortid, samtid og framtid. Prioriteringane i fylkesplanen er pilarar også for musea i fylke.

Planen skal gi fylkeskommunen, kommunale og regionale styresmakter eit prioriterings- og avgjerdsgrunnlag for framtidig museumspolitik. Planen skal også medverke til godt samarbeid og samhandling i fylket på museumsfeltet.

Planarbeidet

Utarbeiding av Regional delplan for musea i Møre og Romsdal 2017-2027 følger prosessreglane i kapittel 8 i plan- og bygningsloven.

Planprogrammet vart vedtatt av Fylkesutvalet, sak U-60/16. Museumsplanen vart lagt ut til høyring i sak U-xx/17 og vedteken av fylkestinget i sak /-xx/17.

Målsetting for planen

Planen skal gjennom utarbeiding og iverksetting:

- Medverke til å utvikle **administrativt sterkare organisasjonar**, med ei berekraftig drift som gir musea rom til å **styrke si faglege verksemd**
- Medverke til **styrka lokal forankring** med tydelig **rolleavklaring** mellom aktørane i museumsfeltet.
- Medverke til å klargjere **kva ansvar og rolle Møre og Romsdal fylkeskommune** har overfor musea i fylket, og gje signal om satsingsområde og prioriteringar i planperioden

Kunnskapsgrunnlag

Det er lagt stor vekt på å hente ut kunnskap og erfaringar frå museumsfeltet i fylket. Det er lagt til rette for medverknad gjennom seminar, møte og arbeidsgrupper. Planen har også vore tema i ei rekke møte i nettverket for dei konsoliderte musea i Møre og Romsdal (MIMR).

Planen bygger dessutan på relevant museologisk teori og offentlege dokument, i tillegg til evalueringar og erfaring frå andre museum og fylkeskommunar.

Avgrensingar

Planen legg til grunn at fylkeskommunen sitt ansvar for musea omfattar

- Stiftinga Nordmøre museum
- Stiftinga Romsdalsmuseet
- Stiftinga Sunnmøre museum
- Stiftinga Kulturkvartalet

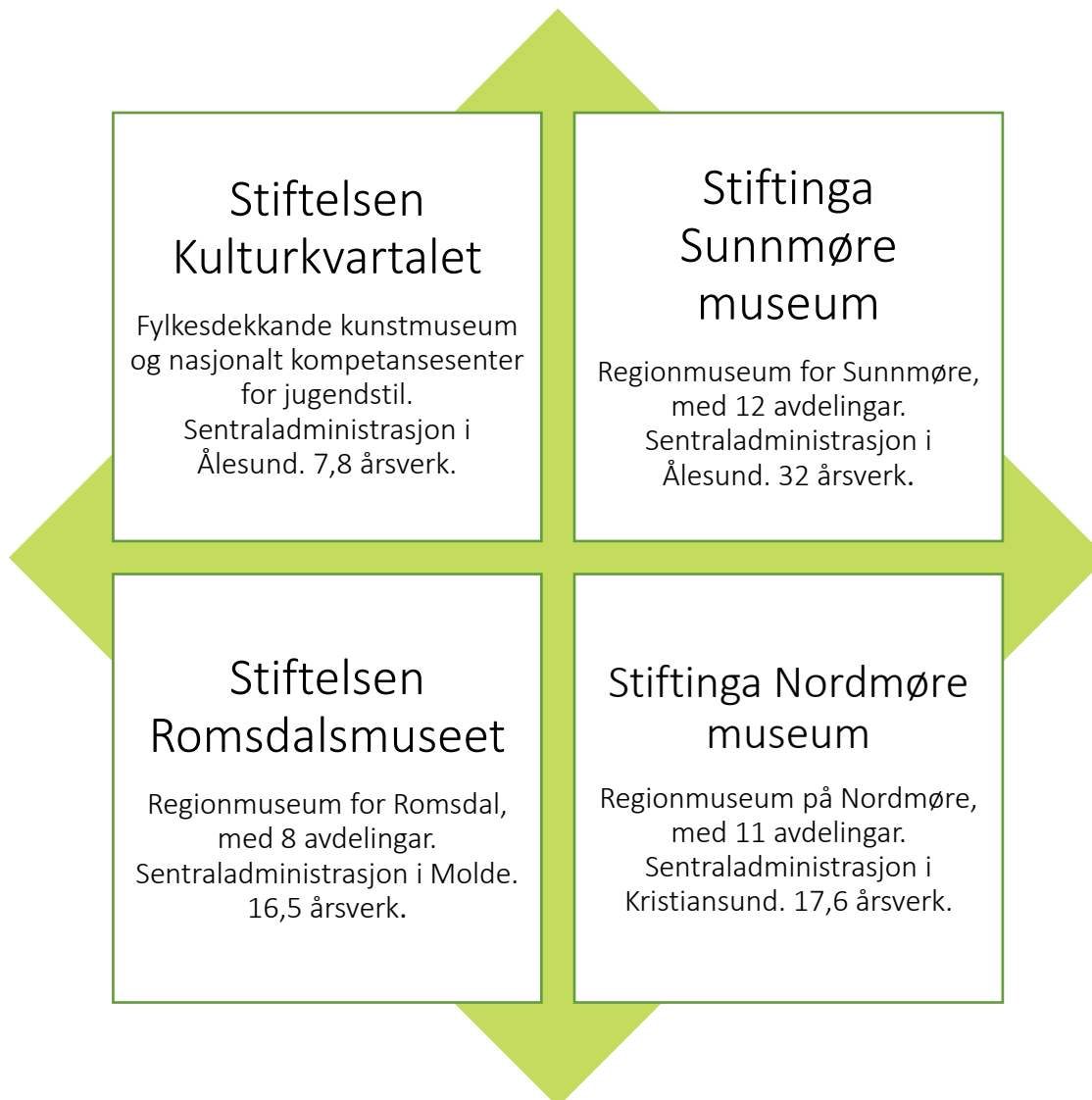
Nynorsk Kultursentrum og Atlanterhavsparken er del av det regionale museumsnettverket, og har vore med i planarbeidet. Planen opnar for vidare samarbeid og kunnskapsutveksling med og mellom desse seks institusjonane.

Folkemusikkarkivet i Møre og Romsdal og Interkommunalt arkiv Møre og Romsdal (IKAMR) bevarer og digitaliserer dokumentasjon på immateriell kulturarv, privatarkiv og meir. Planen legg opp til tettare samarbeid mellom arkiva og musea.

Museum, bygdetun og samlingar som ikkje er del av dei konsoliderte einingane, er ikkje omfatta av planen.

Planen bygger på kulturpolitiske styringssignal slik dei går fram av stortingsmeldingar og vedtak i fylkestinget på museumsfeltet.

Mål og tiltak som følger av planen omfattar:

Planen opnar opp for å støtte vidare samarbeid mellom desse, og følgjande institusjonar:

- *Stiftinga Nynorsk Kultursentrum*, med sentraladministrasjon og avdeling i Ørsta. Arbeider for å ta vare på og formidle nynorsk skriftkultur. Eig Olav H. Hauge-senteret i Ulvik i Hordaland, og arbeider for å etablere *Vinjesenteret* i Telemark.
- *Atlanterhavsparken*, lokalisert i Ålesund. Saltvatn-akvarium som formidlar kunnskap om livet i havet og tilbyr eit breitt spekter av

marinbaserte opplevingar. Institusjonen har eit natur-historisk tilsnitt og grensar slik sett til dei kulturhistoriske musea

- *Interkommunalt Arkiv Møre og Romsdal (IKAMR)*, offentlig arkiv eigd av fylkeskommunen og alle kommunane i fylket. FylkesFOTOarkivet er ei underavdeling til IKAMR og forvaltar fotomateriale frå heile regionen.

Statistikk som er presentert i planen, er basert på museumsstatistikken til Kulturrådet.

2. Rammer

Historikk

Museumslandskapet var fram til midten av 2000-talet prega av fleire små museum og samlingar. Fleire av desse vart etablert som følgje av 1970-talets kulturpolitikk og etableringa av tilskotsordninga for halvoffentlege museum. Tilskota var delt mellom stat og fylkeskommune, med søkjelys på å styrke desentraliserte tilbod. 179 museum var med i ordninga frå starten i 1975. 20 år etter var talet auka til 315 museum. Tilskotsordninga vart kostbar, utan at det låg føre særleg kvalitetssikring av virkemiddelbruken.¹

NOU 1996:7 *Museum – mangfald, minne, møtestad* stadfesta at det var behov for meir samarbeid og samordning mellom musea for å heve den faglege kvaliteten.² Som ei oppfølging kom St.meld. nr. 22 (1999–2000), òg kalla ABM-meldinga. Meldinga tok initiativ til ei større organisatorisk og strukturell endring av museumssektoren (konsolidering), for å imøtekome anbefalingane frå utvalet.

Dei påfølgjande konsolideringsprosessane vart omfattande. Målet var eitt til seks konsoliderte museum i kvart fylke. I Møre og Romsdal vart talet redusert frå 22 til 5 museum i dag.

Med St.meld. nr. 49 (2008–2009) *Framtidas museum* vart det sett søkjelys på musea som faglege kunnskapssentra og solide organisasjonar, med hovudmål innan områda forvaltning, forskning, formidling og fornying.

Museumsreforma endra forholdet mellom musea og forvaltninga, og musea må i større grad forholde seg til kommune, fylkeskommune og stat når det gjeld økonomi og andre forhold. Reforma førte til eit auka statleg engasjement i museumspolitikken, og staten vart ein tydeleg

premissleverandør. Fylkeskommunane sitt ansvar og rolle på feltet vart mindre sjølvsgagt, sjølv om meldingane definerte fylkeskommunen som ein sentral premissleverandør og samordnar regionalt.

I tida etter museumsreforma har Møre og Romsdal fylkeskommune satsa vidare på utvikling av musea. Samtidig ønskjer musea at fylkeskommunen er tettare på, spesielt i ei tid prega av kommune- og regionreform.

Sentrale definisjonar i planen

Museum

Til grunn for museumsdrifta i Noreg ligg The International Council of Museums (ICOM) sin definisjon av kva eit museum er. ICOM definerer museum som «*en permanent institusjon, ikke basert på profitt, som skal tjene samfunnet og dets utvikling og være åpent for publikum; som samler inn, bevarer/konserverer, forsker i, formidler og stiller ut materielle og immaterielle vitnesbyrd om mennesker og deres omgivelser i studie-, utdannings- og underholdningsøyemed.*»³

Definisjonen understrekar at musea er offentlege institusjonar til nytte og underhaldning for innbyggjarane gjennom studiar, utdanning og underhaldning. Dette er oppgåver musea har til felles med andre institusjonar, særleg arkiv og bibliotek.⁴ Det som definerer musea og som skil dei frå andre institusjonar, er kombinasjonen av verksemdene formidling, forskning og forvaltning.

«Museum» er ikkje eit beskytta omgrep. Dette gir rom for at private samlingar kan kalle seg museum, utan å identifiserer seg med ICOM sin definisjon. Norges museumsforbund, musea sin interesseorganisasjon, baserer sitt arbeid på ICOM sin museumsdefinisjon. Museum som

¹ Anne Eriksen Museum. *En kulturhistorie* 2009: 104–105.

² Eriksen 2009: 110, jf. NOU 1996:7 *Museum – mangfald, minne, møtestad*: 223.

³ ICOMs statuetter, artikkel 3, § 1.

⁴ Eriksen 2009: 13.

ønsker medlemskap i museumsforbundet, må tilfredsstillere ICOM sin definisjon.

Ikkje-materiell kulturarv

Musea har tradisjonelt hatt søkelys på den materielle kulturarven, sjølve gjenstanden. Disse har ofte vore sjølve grunnlaget for at musea vart etablert. Frå 2007 vart immateriell kulturarv lagt til i ICOM sin definisjon av museum.⁵

UNESCO definerer immateriell kulturarv som «[...] praksis, framstillingar, uttrykk, kunnskap, ferdigheter [...] som samfunn, grupper, og i noen tilfeller, enkeltpersoner anerkjenner som en del av sin kulturarv. Denne immaterielle kulturarven, som er overført fra generasjon til generasjon, blir stadig gjenskapt av samfunn og grupper i forhold til deres miljø, i samspill med naturen og med historien og gir dem en følelse av identitet og kontinuitet, noe som fremmer respekt for kulturelt mangfold og menneskelig kreativitet.»⁶

Definisjonen viser til både praktisk utøving (kunnskap i) og ivaretaking gjennom dokumentasjon, forskning og formidling.⁷

Ikkje-kommersielle institusjonar

ICOM definerer musea som ikkje-kommersielle institusjonar: «Uavhengig av inntektskilde, skal museet beholde kontrollen over integritet og innhold i sine programmer, utstillinger og aktiviteter. Inntektsbringende aktiviteter skal ikke svekke institusjonens standarder eller bringe den i vanry overfor publikum».⁸

I tilsegnsbrevet frå Kulturdepartementet (KUD) til musea i 2017 står det mellom anna: «Alle tilskotsmottakarane skal utnytte det potensialet dei har for å skaffe seg egne inntekter».

Møre og Romsdal fylkeskommune legg til grunn at musea kan, og skal, drive aktivitetar som gir

økonomisk inntening. Dette så lengje det er i tråd med ICOM sin definisjon.

Samfunnsoppdraget

Historisk var musea institusjonar for «danning» av folket, og vart tidvis betrakta som redningsinstitusjonar for gjenstandar og bygningar. I dag er musea definert som aktørar med eit samfunnsoppdrag. Musea skal vere «informasjons-, dokumentasjons- og kunnskapsbankar som skal tena eit kontinuerleg demokratiprojekt».⁹ Sentralt står arbeidet med kulturelt mangfold, inkludering og rolla som deltakarar i samfunnsdebatten med eit problemorientert og samfunnskritisk standpunkt.¹⁰ Å styrke dette arbeidet har vore eit viktig, overordna mål i museumsreforma.¹¹

Tilsegnsbrevet frå KUD til musea i 2017 framhevar at «samfunnsoppdraget åt musea ligg i å utvikla og formidla kunnskap om korleis menneska forstår og samhandlar med omgjevnaden. I dette ligg stor fagleg fridom og samstundes utfordringar for musea med å definera kva som er relevant og viktig i eit samfunnsperspektiv. Dette er eit fagleg kjernesporsmål som musea til kvar tid må vurdere og konkretisera (...)»

Møre og Romsdal fylkeskommune legg til grunn at musea er «Kunnskapsaktørar/-institusjonar, med eit samfunnsoppdrag om å medverke til folkeopplysing og demokratisering, gjennom forskning, formidling og forvaltning, og gjennom demokratisk historiebruk og å vere ein kritisk historieaktør. Dei skal vidare vere pådrivarar for psykisk helse, som lågterskel, inkluderande møteplass, og mestringsarena for dei fleste».¹²

Fylkeskommunen vil i planperioden sjå samfunnsoppdraget til musea opp mot satsingsområda i gjeldande regionalt planverk.

⁵ Grete Bro Thuestad. *Museenes samfunnsrolle og potensial som utdanningsinstitusjoner* 2013: 6.

⁶ St.prp. nr. 73 (2005-2006) *Om samtykke og ratifikasjon av UNESCOs konvensjon av 17. oktober 2003 om vern av den immaterielle kulturarven*: 10–11.

⁷ ABM-utvikling. *Immateriell kulturarv i Norge*. 2010: 24.

⁸ Ibid: § 1.10.

⁹ St.meld. nr. 22 (1999-2000): 15.

¹⁰ Tone F. Ydse. *Museum, arkiv og samfunn. Kunnskapsbehov og utfordringer* 2007: 19.

¹¹ St.meld. nr. 49 (2008-2009): 10.

¹² ICOM, jfr. St.meldinger, jfr. Thuestad 2013 og Eriksen 2009.

Konsolidering

Å konsolidere tyder mellom anna å styrke, foreine, eller slå saman. Til grunn for museumsreforma er behovet for å føye saman og skape heilskap i eit museumslandskap med «*fragmentert struktur, mangelfull samordning innanfor fylket og inga samordning fylka imellom*».¹³

Denne planen legg til grunn at målet med museumsreforma og konsolideringa som følgde, var ei *profesjonalisering og fagleg styrking* av musea. Konsolidering tyder i denne samanhengen å *forsterke musea som faglege kulturinstitusjonar* gjennom å skape heilskap av eit fragmentert museumslandskap. Fylkeskommunen legg til grunn at eit museum er konsolidert når museet har eit felles driftsstyre, ein økonomi og eit felles personalansvar.

Internasjonale rammer og føringar

ICOM sitt etiske regelverk ligg til grunn for all museumsdrift i Noreg. Andre sentrale internasjonale konvensjonar er:

- UNESCO - Konvensjon av 17.oktober 2003 om vern av den immaterielle kulturarven.
- UNESCO - Konvensjon av 20. oktober 2005 om vern og fremje av eit mangfald av kulturuttrykk.
- Europarådet - Rammekonvensjon av 1995 for vern av nasjonale minoriteter.

Nasjonale rammer og føringar

Sentrale stortingsmeldingar

Statleg museumspolitikkk trekk opp linjene for framtidig planlegging og utvikling av museumssektoren. Musea er definert som eit hovud-element i det kollektive samfunnsminnet, med ei viktig rolle når det gjeld å *utvikle og formidle kunnskap om korleis menneska forstår og samhandlar med omgjevnadane*.¹⁴

Viktige styringssignalar i museumspolitikken ligg i:

- St.meld. nr. 22 (1999–2000) *Kjelder til kunnskap og oppleving* (ABM-meldinga)
- St.meld. nr. 48 (2001–2001) *Kulturpolitikk fram mot 2014* (Kulturmeldinga)

¹³ St.meld. nr. 22 (1999–2000). *Kjelder til kunnskap og oppleving*. Kulturdepartementet: 8.

- St.meld. nr. 49 (2008–2009) *Framtidas museum*

Som fagfelt er kulturarven delt mellom to ulike departement. Bevaring og forvaltning av objekt og areal ligg til Klima- og Miljødepartementet, og formidling og museum ligg til Kulturdepartementet. Dette kan gi både moglegheiter og dilemma knytt til bruk og vern av kulturarven, og til forvaltning og formidling.

Mål for museumsreforma

Det går fram av stortingsmeldingane at måla for museumsreforma er:

- Å gjere musea større, fagleg og administrativt sterkare, få betre budsjett og større moglegheiter for utvikling.
- Å gjere musea til ein viktig og ansvarlig samfunnsaktør som samlar inn og forskar, formidlar, fornyar og forvaltar kulturhistoria.
- Å bevare og styrke lokalt engasjement og regional forankring.

Det er vidare lagt til grunn at den institusjonelle konsolideringa skal skje med utgangspunkt i geografi, ikkje tematikk. For å bygge sterke fagmiljø, som kan ivareta kjerneoppgåvene til musea, vart det satt eit måltal på minimum 8-11 årsverk i faste stillingar i dei nye institusjonane. I dag skisserer Kulturrådet minimum 16-20 fulle stillingar.

Premiss for museumsreforma

Det er definert nokre premiss som skal ligge til grunn for organiseringa av dei konsoliderte musea. Desse er:

- Styringsstrukturen må vere lovregulert og sørge for heilskapleg og godt planlagt styring.
- Organisasjonen skal ha eit felles driftsstyre, ein felles økonomiforvaltning og eit felles personalansvar.
- Organisasjonen skal vere eit reelt og fungerande arbeidsfellesskap med kontinuitet i styre og administrasjon.
- I lys av ønske om ei samla forvaltning av musea sine bygg, anlegg og gjenstandar, kan det vere ein fordel å samle eigedomsretten.

¹⁴ www.kulturdepartementet.no «museum og kulturvern» Aksessert 28.09.2016.

- Styringsorgana må bli konstruert slik at dei sikrar avgjerds kraft og utviklingstempo.

Regionale rammer og føringar

Regionalt planverk

Regional delplan for musea i Møre og Romsdal 2017–2027 er ein del av det regionale plansystemet. Planen er forankra i Regional planstrategi¹⁵ og Fylkesplan 2017–2020.¹⁶ Andre regionale delplaner av relevans for planen:

- Regional delplan for attraktive byar og sentrum, sak T-32/15.
- Regional delplan for kulturminne og kulturmiljø av regional og nasjonal verdi, sak T-33/15.
- Regional delplan for folkehelse, sak T-28/13.

Politiske vedtak

I sak KU-22/02 vart rammene for det framtidige museumsvesenet i Møre og Romsdal vedtatt. Det vart lagt til grunn ei konsolidert museumseining i kvar region, Nordmøre, Romsdal og Sunnmøre. Målet var færre og sterkare einingar, både fagleg og administrativt. Saka la vekt på at regionmusea skulle ha ei felles driftseining og ha eit felles driftsstyre. Samarbeidsavtalar mellom dei lokale musea som skulle danne det nye konsoliderte museet, var ikkje tilstrekkeleg.¹⁷

Prinsipp i fylkeskommunal museumspolitik

Musea har eit offentleg mandat

Møre og Romsdal fylkeskommune legg til grunn at musea har eit offentleg mandat/oppdrag. Til dette ligg det at musea er sentrale forvaltarar av kunnskap, formidling og oppleving for innbyggjarane i fylket. Dei har kunnskap og kompetanse til å samarbeide med fylkeskommunen om konkrete oppgåver innan forskning, undervisning, kunst- og kulturformidling og kulturminnevern i vid forstand.

Fylkeskommunen definerer musea som samfunnsaktørar og sentrale samarbeidspartar for gjennomføring av regionalpolitiske målsettingar. Dette betyr ikkje at fylkeskommunen kan styre musea si faglege verksemd.

Tiltak for auka samhandling og større einingar

Fylkeskommunen har gjennom 10 år lagt vekt på å støtte prosjekt som fremmar auka samhandling mellom dagens konsoliderte museum og utvikling i retning av større museumseiningar.¹⁸ Denne praksisen blir vidareført.

Økonomisk støtte til konsoliderte museum

Det er berre konsoliderte museum som kan søkje om og få prosjekttilskot, driftstilskot og investerings-tilskot frå fylkeskommunen.

Private samlingar og lokale museum dokumenterer og formidlar ofte viktig historier og kulturarv. Slike verksemder kvalifiserer seg til økonomisk støtte gjennom konsolidering med eit av regionmusea. Før fylkeskommunen vurderer slik støtte, blir det innhenta ei uttale frå det aktuelle regionmuseet, fordi museet ikkje utan vidare kan ta over nye einingar. Kommunar må dessutan vere villig til å yte driftstilskot til det aktuelle regionmuseet.¹⁹

Rolla til fylkeskommunen

Prinsippet om armlengds avstand er, og skal fortsett vere, sterkt forankra i kulturfeltet. Musea skal ha ei faglig fri stilling med handlingsrom for kritisk refleksjon kring for- og notid. Prinsippet er ikkje ei målbar grense, men eit styringsprinsipp. Både stat og fylkeskommune sender årleg tilskotsbrev som skisserer økonomiske rammer, prioriteringar og rapporteringskrav. Det blir ikkje definert forventningar på detaljnivå, men det er gitt tilskot frå fylkeskommunen som er øyremerka ulike prosjekt og investeringar.

¹⁵ Jf. sak T-6/16.

¹⁶ Jf. sak T-84/16.

¹⁷ Der sak KU-37/05 viser konsolideringsprosessen der fylkeskommunen har gjort politiske vedtak i tråd med statlig museumspolitik, blir rammene stadfesta i sak T-53/05, T-06/06, U-85/06 og T-79/16.

¹⁸ Praksisen er forankra i sak T-70/06, U-85/06, KU-31/11 og T-79/16.

¹⁹ Ibid.

3. Forvaltning

Musea og deira samlingar har utvikla seg frå å vere *om noko*, til å vere *for nokon*

Stephen Weil²⁰

Musea sine samlingar er prega av ulike politiske, vitskaplege og kulturelle strømmingar. I tida rundt unionsoppløysinga var koplinga mellom nasjonsbygging og kulturarv viktig for å legitimere musea sitt virke. Ei slik tilnærming avgrensa i stor grad samlingane til gjenstandar med høg alder eller høg kunstnarisk verdi, som skulle vise Noreg som eit land med lang og rik kulturhistorie.²¹

I dag er det eit mål om at musea sine samlingar skal spegle mangfaldet og vere knytt til musea sitt samfunnsoppdrag og -rolle.

Status

Sett under eitt, forvaltar og formidlar musea i fylket store samlingar. Samlingane omfattar mellom anna bygningar, kunst, kulturhistoriske gjenstandar, plantar, privatarkiv frå personar og verksemder, installasjonar, samt foto-, lyd- og filmarkiv som dokumenterer ikkje-materiell kulturarv som folkedans og -musikk og handlingsboren kunnskap innan bygnings- og fartøyvern.

Dette mangfaldet gjer samlingsforvaltninga krevjande, med behov for ulik kompetanse og bevarings- og sikringsforhold. Det er også behov for eit kontinuerleg fagleg arbeid knytt til forskning og formidling, samlingsutvikling, dokumentasjon og tilgjengeleggjering av samlingane.

Vedlikehald av bygningar og anlegg er ressurskrevjande. Vedlikehaldsbehovet er stort, og det er krevjande å sikre samlingane. I perioden etter at museumsreforma starta opp, har Sunnmøre museum, Kulturkvartalet og

Romsdalsmuseet fått nye magasinlokalar. Dette har gitt høve til å vurdere samlingane på nytt og å prioritere kva gjenstandar og materiale som «fortener» ideell oppbevaring.

Storleik og omfang på samlingane til musea i Møre og Romsdal Kjelde: Kulturrådets museumsstatistikk
Tala vil bli oppdatert i løpet av hausten 2017.

	2006	2015
Kulturhistoriske bygningar		
Tilfredsstillande registrert		
Kunsthistoriske gjenstandar		
Tilfredsstillande registrert		
Kulturhistoriske gjenstandar		
Tilfredsstillande registrert		
Naturhistoriske gjenstandar/ Tilfredsstillande registrert		
Arkeologiske gjenstandar Tilfredsstillande registrert		
Fotografi Tilfredsstillande registrert		

På generell basis har musea fokus på å registrere, dokumentere og magasinere allereie innsamla gjenstandar. Det nasjonale registreringssystemet Primus og den nasjonale databasen Digitalt museum blir nytta som reiskap. Musea har strategiplanar for samlingsforvaltninga som omtaler kva tema museet skal prioritere i forvaltingsarbeidet. Per 01.01.17 er systemet for felles standard for samlingsforvaltning, SPECTRUM, ikkje nytta, men dei fleste kjenner til verktøyet.

Ved regionmusea er innsamling av nye gjenstandar forsøkt minimert. Sunnmøre museum trekk fram behovet for å bygge opp gjenstandssamling som speglar det regionale mangfaldet i samfunns-, kultur- og næringsliv. Kulturkvartalet trekk fram mål om å samle gjenstandar av distinkt karakter og høg verdi.

²⁰ Stephen Weil i Daedalus 1999, vol. 128 s. 229–249.

²¹ Ragnar Pedersen «De norske museene får sin form» i Bjarne Rogan og Arne Bugge Amundsen (red.) *Samling og museum* Oslo 2010: 48.

Romsdalsmuseet har i si samlingsplan definert prioriterte område for framtidig innsamlingsarbeid, for å styrke museet sitt føremål. Nordmøre museum har arbeidd systematisk med å få oversikt over den totale bygningsmassen museet eig og prioritering av bevaringsarbeidet på desse.

«Å samle er å velge, men det er også å velge bort (...) Det er en uheldig situasjon at et museum må innføre inntaksstopp. Dersom museet får tilgang på interessante og relevante gjenstander, bør ikke fulle magasiner sette en stopper for innsamlingen»

Telemarksforsking, *Mange formål – en reform*²²

Utfordringar og moglegheiter

Eit viktig mål i St.meld. nr. 49 (2008–2009)

Framtidas museum er at «Museenes samlinger skal sikres og bevares best mulig for ettertiden og gjøres tilgjengelig for publikum og for forskning. Viktige delmål vil være gode sikrings- og bevaringsforhold samt prioritering og koordinering av samlingene».

Nokre av musea har utfordringar med svært store samlingar, og at ein ikkje har full oversikt over kva desse inneheld. Samtidig er det betre med ei lita, veldokumentert samling framfor ei stor samling med manglande dokumentasjon.²³

Inntak av nye objekt gir eit langsiktig ansvar for konservering, sikring og tilgjengeliggjering, og bør ikkje skje utan at det føreligg klare rammer for dette. Musea sjølve understrekar behovet for samlingsplanar. Musea uttrykker vidare at det er viktig å utvikle strategiar for prioritering av samlingane, samtidig som dei framhevar at avhending og kassasjon er vanskelege tema. Fleire av gjenstandane er gitt som gåver og er ikkje godt nok dokumentert. Ein samlingsplan bør spegle museet sine ambisjonar om forskning, forvaltning og formidling.

Musea i fylket har ingen *samla* strategi for gjenstandsforvaltning og -innsamling, noko som gjer at musea ikkje har oversikt over kva som finns i «nabomusea» sine magasin. Det er behov for ein samla gjennomgang og koordinering av samlingane på tvers av institusjonane, samt å gjennomføre ei analyse av framtidig bevarings- og konserveringsbehov. Å vurdere kva tema som manglar i dagens samlingar (inkludert no-tida), er sentralt i eit slikt arbeid.²⁴ Ein slikt plan legg også eit meir solid grunnlag for eventuelle avhendingar i framtida. Å implementere SPECTRUM, eller liknande verktøy, bør inngå i dette arbeidet. Det er eit mål å etablere ei fellesteneste knytt til samlingsforvaltning som kan koordinere eit slikt arbeid.

Kulturkvartalet viser til manglande kapasitet på forvaltingsfeltet. Det er behov for eit tettare samarbeid, m.a. med Romsdalsmuseet om konservering. Ein må også i større grad definere ambisjonane for KUBE og kva samlinga til KUBE skal spegle og dokumentere.

Interkommunalt arkiv i Møre og Romsdal (IKAMR) er ein ressurs mellom anna knytt til digitalisering og tilgjengeliggjering av arkiv. Fylkesfotoarkivet vart i 2013 flytta frå Aalesunds museum, og vart ei avdeling under IKAMR (KU-52/12). Relasjonen mellom musea og IKAMR er noko utydelig i dag. I planperioden er det nødvendig å sjå nærare på om det er behov for eit tettare fagleg samarbeid mellom IKAMR og dei konsoliderte musea.

Det er ei utfordring at Nordmøre museum framleis står utan ein tenleg fellesarena for forvaltning og formidling.

Kulturminnemyndigheit og musea

Status

Mynda som kulturminnefagleg forvaltingsorgan er lagt til fylkeskommunane og staten (Riksantikvaren). Denne delen av kulturarvssfeltet ligg til Klima- og Miljødepartementet, mens

²² Telemarksforsking, *Mange formål – en reform* TF-rapport nr. 366, s. 41

²³ St.meld. nr. 49 (2008-2009): 83

²⁴ I dette arbeidet kan ein til for eksempel nytte «samlingsplan for musea i Hordaland» som inspirasjon.

musea sorterer under Kulturdepartementet. Den offentlege kulturminneforvaltinga har ansvar for å sikre god forvaltning av kulturarven i fylket, og for å bygge omdømmet til, og forståinga for fagfeltet. Fylkeskommunen følger opp freda og verneverdige bygningar, fartøy og andre kulturminne, kulturmiljø og kulturlandskap.

Fylkeskommunen samarbeider i dag godt med fleire av musea om bygningsvern. Samarbeidet med Nordmøre museum, avd. Geitbåtmuseet har vore spesielt omfattande og avgjerande for vellukka utfall i fleire restaureringsprosjekt på freda bygningar.

Jugendstilsenteret har ansvar for å formidle den nasjonale og nordiske jugendstilarkitekturen, med utgangspunkt i Ålesund. Det er behov for tettare samhandling mellom institusjonen og fylkeskommunen

Utfordringar og moglegheiter

Forvaltning av kulturminne er avhengig av dyktige fagfolk både innanfor rådgiving og praktisk bygningsvern. Musea sine handverkarar har høg kompetanse på antikvarisk bygnings- og fartøyvern, og gjer tidvis oppdrag også utanfor musea. For å utveksle og vidareføre erfaringar og kunnskap, vil det vere sentralt at handverkarane i musea har tett kontakt og samarbeid. Dette kan og inkludere offentleg kulturminnemynde og privat næringsliv.

Det er ei generell utfordring for bygningsvernet at ein har lagt mest vekt på trebygg, og mindre på murbygg. Dette er spesielt ei utfordring for jugendstilbyen Ålesund. Samarbeid med nasjonale aktørar er viktig for å bygge opp kompetansen regionalt.

Det er vidare eit ønske om at musea held fylkeskommunen orientert om oppdrag som rører ved ansvarsområdet til fylkeskommunen. Dette gjeld særleg i tilfelle der arbeidet munnar ut i rapportar og uttalar. Slike rapportar er viktige for å sikre kunnskap om bygningar og fartøy i fylket. Det er tilsvarande viktig at informasjon går motsett veg; frå fylkeskommunen til musea.

Eit anna viktig aspekt knytt til kulturminneforvaltinga, er tematikken *arkeologiske funn frå nyare tid*. Arkeologiske funn eldre enn 1537 er automatisk freda med heimel i kulturminnelova. Funn yngre enn 1537 har ikkje tilsvarande vern.²⁵ Auka bruk av søk med metalldetektorar, gjer at vi får stadig fleire funn frå denne perioden. Landsdelsmusea (universitetsmusea) har plikt til å ta i mot automatisk freda lause kulturminne. For funn yngre enn frå 1537, er det verken apparat for å ta imot og bevare, eller lovverk. I samband med samlingsforvaltning og forskning kan det vere interessant å sjå kor vidt dette er ein tematikk der musea kan bidrege til å styrke kulturminneforvaltinga, og sikre at kunnskap om denne perioden blir tatt vare på for framtida.

HOVUDMÅL FORVALTING

1. Musea sine samlingar er relevante for museet si verksemd og fylket si samla historie, og er sikra på best mogleg måte.
2. Musea og Møre og Romsdal fylkeskommune (som kulturminnemynde) samarbeider om bygnings- og fartøyvern til det beste for kulturminnevernet i Møre og Romsdal.

²⁵ Unntak er m.a. samiske kulturminner eldre enn 100 år, mynter frå før 1650 og ståande byggverk frå før 1649.

4. Forsking

«Kunnskap fram og ut!», er ei sentral målsetting for musea og for at musea skal vere aktuelle samfunnsaktørar.

Forsking og kunnskapsutvikling er eit nødvendig fagleg grunnlag for innsamling, dokumentasjon og formidling ved musea.

Kunnskapsutvikling eit sentralt og viktig grunnlag for musea si daglege verksemd. Men i tråd med St.meld. nr 49 (2008–2009) *Framtidas museum* og St.meld. nr. 15 (2007–2008) *Tingenes tale*, har denne planen fokus på forskning i musea.

Meldingane uthevar at:

- Forsking og utviklingsarbeid (FoU) dannar det faglege grunnlaget for innsamling, dokumentasjon og formidling.
- Behov for rekruttering av tilsette med forskingskompetanse.
- Behov for auka forskingssamarbeid i museumsnettverket, mellom musea og forskingsmiljø.²⁶

I 2014 oppretta Norges museumsforbund *seksjon for forskning*. Målet er at «museumsforskningen skal være en synlig del av norsk forskning» innen 2025. Forbundet utgir tidsskriftet «Norsk museumstidsskrift», eit fagfelleverdert²⁷ vitenskapleg tidsskrift. I tillegg arbeider forbundet for at museumssektoren skal vere ein del av CHRISStin, som er eit dokumentasjonssystem for forskingsaktivitet.²⁸

Kunnskapsproduksjon versus forskning

Omgrepa *kunnskapsproduksjon* og *forsking* blir brukt om kvarandre, men har ulikt meiningsinnhald. Mens kunnskapsproduksjon kan referere til framstilling av kunnskap til utstillingar og

formidling, framstilling av tema i artiklar til årbøker og utstillingskatalogar, er forskning arbeid med ei rekke formelle krav.

Forsking blir i denne planen definert som forskning i akademisk forstand. Definisjonen krev at arbeidet blir gjennomført etter vitenskaplege kriterier for metodikk og teori, og blir publisert i relevante tidsskrift etter fagfellevurdering.²⁹

Status

Musea i fylket er representerte i fleire nasjonale og internasjonale nettverk. Regionalt vert MIMR trekt fram som ein viktig arena for utveksling av kunnskap og erfaringar (sjå også kapittel 7).

Kompetanse og kunnskapsproduksjon i musea i Møre og Romsdal 2015. Kjelde: Kulturrådets museumsstatistikk [Tala vil bli oppdatert i løpet av hausten 2017.](#)

	2006	2015
Tilsette med doktorgrad		
Tilsette med autorisasjon som konservator NMF		
Tilsette med autorisasjon som førstekonservator		
Større publikasjonar		
Publikasjon med fagfellevurdering		
Andre forskingspublikasjonar		

Av den totale kunnskapsproduksjonen ved musea i Møre og Romsdal, utgjer forskinga berre ein liten del. Gjennom arbeid med samlingar, utstillingar og anna formidling bygger musea kunnskap som har stor verdi for samfunnet. Samtidig er det i museumsreforma ei forventning om at musea si formidlings- og forvaltningsverksemd skal vere forskingsbasert. Det er frå musea si side gitt uttrykk for både vilje og ønske om å drive forskning. Knapp tid, ressursar og

²⁶ St.meld. nr. 49 (2008–2009): 13, 99 og 146, og st.meld. nr. 15 (2007–2008): 6.

²⁷ At eit arbeid er fagfelleverdert betyr at kollegar innanfor fagfeltet kvalitetssikrar forskingsarbeid. Metoden blir brukt mest i vitenskapleg publisering.

²⁸ Museumsforbundet.no «seksjon for forskning» aksessert 17.01.17.

²⁹ Dette er i tråd med Forskerforbundet sin politikk for ABM-sektoren, www.forskerforbundet.no «vår politikk for ABM-sektoren» Vedteken av hovudstyret 11.juni 2015.

kompetansenivå gjer at det likevel er utfordrande å prioritere forskingsarbeid i musea.

Moglegheiter

Å skape eit solid forskingsmiljø innanfor det samla museumsfeltet i Møre og Romsdal krev strategisk planlegging, organisering og aktiv forskingsleiing. Utarbeiding av forskning- og innovasjonsplaner (Fol) og faglege program vil legge sterke føringar på prioritering av ressursar og personale, og vil vere enklare å løyse i eit tettare samarbeid mellom musea.

For å styrke forskinga, vil det vere sentralt å legge til rette for auka forskingskompetanse i musea. Like viktig vil det vere å utarbeide ein overordna forskingsstrategi på feltet, gjerne saman med forskingsmiljø som universitet og høgskular. Prosjektorganisering er eit av nøkkelorda i denne samanhengen. Etablering av fellesfunksjon for forskning i musea, vil gi rammevilkår for ei ønska utvikling i åra som kjem.

Gjennom auka samarbeid mellom musea og mellom musea og institusjonar i Universitet og høgskulesektoren (UH-sektoren) er det store moglegheiter og potensiale for forskning i framtida.

Musea har i ulik grad kontakt med UH-sektoren. Eit viktig steg for å etablere formell kontakt vil vere å inngå samarbeidsavtalar med institutt som

tilbyr studium som er relevante for musea sitt fagområde. Slike avtalar kan sikre at studentar kjem på hospitering- og praksisopphald ved musea i samband med skriving av oppgåver på bachelor- og masternivå. Slike avtalar kan også legge til rette for at tilsette ved musea kan vere rettleiarar, gjesteforelesarar og få andre oppgåver i samarbeidsinstitusjonane.

Ved NTNU er «NTNU Bridge» etablert som ein koplingsportal mellom arbeidslivet og studentane. Å vere aktiv i dette eller liknande forum, kan vere viktig for å skape ei kontaktflate mellom musea og utdanningsinstitusjonar. Det er vidare viktig å merke seg at ulike internasjonale støtteordningar for forskingsprosjekt legg vekt på tverrfaglege søknader. Det gjer musea til viktige samarbeidspartar for forskingsmiljø.

For å stimulere til forskning- og kunnskapsutvikling i musea, vil fylkeskommunen gi støtte til kompetansehevande kurs for museumstilsette og mastergradstipend til studentar for bruk i musea. Fylkeskommunen vil også vurdere å etablere eit forskingsfond og/eller gi tilskot til større forskingsprosjekt etter søknad. Slike og liknande tiltak føreset at musea sjølve prioriterer tid og ressursar til forskning. Det er vidare ein føresetnad at det blir etablert ein kultur for generøs flyt av kunnskap og erfaringar mellom dei ulike musea.

HOVUDMÅL FORSKING

Musea er sterke, forskingsorienterte og innovative institusjonar.

5. Formidling

Museene skal nå publikum med kunnskap og opplevelse og være tilgjengelig for alle. Det innebærer målrettet tilrettelegging for ulike grupper og aktuell formidling som fremmer kritisk refleksjon og skapende selvinnsikt.

St.meld. nr 49 (2008–2009): 155.

Status

Musea skal formidle fortid og notid for å trekke linjene til framtida. Å formidle handlar mellom anna om å tilpasse innhald, form, budskap og kanalar til definerte målgrupper. Musea har eit sterkt søkjelys på å nå publikum med kunnskap og opplevingar. Det inneber målretta tilrettelegging for ulike grupper og aktuell formidling. Tendensen er at musea blir stadig meir tydelege i sin rolle overfor publikum og samfunnet elles.

Medrekna Nynorsk kultursentrum og Atlanterhavsparken hadde musea i Møre og Romsdal nærare 0,5 millionar besøkande i 2015. Dette er ein auke på 29 prosent på 10 år.

Besøkstal og utvikling ved musea i Møre og Romsdal. Kjelde: Kulturrådets museumsstatistikk, 2015.

	2006	2015	Auke i prosent
Nordmøre museum	62 562	72 401	16
Romsdals-museet	52 803	71 616	36
Sunnmøre museum	63 264	89 493	41
Kulturkvartalet	21 506	26 216	22
Totalt besøk	200 135	259 726	30

Musea vektlegg aktivitetsbasert formidling, der gjestane har høve til å lære via aktiv deltaking og sansing. Dagtilbod for demente ved

Sunnmøre museum og inkludering av asylsøkarar ved Nordmøre museum er døme på dette.

Musea har eit reflektert forhold til kven dei ønsker å formidle til, og ser eit potensiale i å styrke denne formidlinga. Det er særleg søkjelys på livslang læring, formidling til menneske med ulike utfordringar, samt aktivitetsbasert læring.

Museum, og kulturarvsfeltet elles, har tradisjonelt hatt søkjelys på den materielle kulturarven. Dette er i endring, også i Møre og Romsdal. Særleg Nordmøre museum sitt arbeid med bygnings- og fartøyvern er eksempel på dette. Romsdalsmuseet skil seg positivt ut med si formidling og forvaltning av folkekultur i form av folkedans og bunadsproduksjon. Nynorsk kultursentrum står i ei særstilling, som eit museum som i *hovudsak* er etablert på grunnlag av språkkultur.

Fellesteneste formidling og DKS

Stiftinga Sunnmøre museum har ansvar for fellestenesta formidling. Museet er kontaktledd mellom musea og fylkeskommunen når det gjeld produksjonar til Kultursekken.

Musea legg stor vekt på å ha eit tilbod til barn og unge. Denne gruppa utgjorde 29 prosent av det samla besøket ved musea i 2015. Samarbeidet mellom musea og Kultursekken forklarar ein stor del av desse besøkstala. Samtidig har talet på barn og unge som var med på tiltak i regi av Kultursekken gått ned dei siste 3 åra.

Musea beskriv eit utfordringsbilde, der det er viktig å vidareutvikle samarbeidet med Kultursekken og utvikling av tilbod i denne. Særleg for å sikre at born og unge får kjennskap til musea og sin lokale kulturarv.

Pedagogisk verksemd og særskilte tiltak. Kjelde: Kulturrådets museumsstatistikk. **Tala vil bli oppdatert i løpet av hausten 2017.**

	2006	2015
Barn og unge som har delteke i organisert undervisning totalt		
Barn og unge som har delteke i organisert undervisning i regi av DKS		
Museum som har planar for formidling		
Museum som har planar for formidling til barn og unge		

Digital formidling

Historia, samtalen og forteljaren er viktig i musea si formidling. Eit viktig supplement i denne samanhengen, er den digitale formidlinga.

Alle musea har i ein viss grad tatt i bruk sosiale media, som Facebook og Instagram. Musea har tatt i bruk Digitaltmuseum.no, ei digital plattform for tilgjengeliggjering av musea sine samlingar. Nynorsk kultursentrum har komme langt i arbeidet med digitalisering, og eig fleire nettstader.

Kunstformidling

Kulturkvartalet ved avdelinga KUBE har ansvar for å formidle og samle kunst frå heile fylket. KUBE er fylkeskunstmuseum og ein viktig visningsarena for samtidskunst i Møre og Romsdal. Det er behov for å tydeliggjere KUBE sitt formål opp mot andre visningsstader i fylket. Det er også etterspurt eit tettare samarbeid med både andre museum og institusjonar innanfor feltet.

I utstillingar som presenterer verk frå samtidskunstnarar må ein ofte betale vederlag og/eller honorar. Dette gjer ofte slik verksemd meir kostnadsdrivande enn utstillingar med materiale frå eiga samling.

Moglegheiter

Utviklinga viser at det vil vere viktig å styrke utviklinga av museum som funksjon, og ikkje berre som lokasjon. I denne samanhengen bør musea i større grad reflektere over korleis og kvar formidlinga kan skje. Til dømes kan musea i større grad møte folk der dei er – i byen, på kjøpesenteret, i skulane og i nærmiljøet.

Musea har eit stort repertoar når det gjeld formidling og har både faste og skiftande utstillingar. Det er behov for å oppdatere og skifte ut dei faste basisutstillingane, auke talet på temporære utstillingar og sikre tenelege formidlingslokale.

Det er behov for ytterligare å styrke kompetansen på utvikling av utstillingar og på å ta i bruk nye formidlingsmetodar. Det er etablert sterke fagmiljø for kulturarv og museologi ved universiteta NTNU og UiO. NTNU samarbeider m.a. tett med nordisk senter for kulturarvspedagogikk (NCK) ved Jamtli i Østersund. Å etablere eit samarbeid med ein eller fleire slike institusjonar, vil kunne bidra til å styrke formidlingskompetansen og innovasjonsevna ved musea i fylket.

Digitale verkty til formidling er eit område som er i stadig utvikling, og musea må vere med i utviklinga. Den teknologiske utviklinga gir både utfordringar og moglegheiter, og ein må jobbe både for å dra publikum vekk frå skjermen, men også for å bruke skjermen som kontaktflate mot publikum. Digitale plattformer for formidling kan fylle ut, og nokre gonger erstatte, permanente og temporære utstillingar. Slike tenester vil også kunne fange opp dei som normalt sett ikkje besøker musea.

Digital formidling kan ikkje erstatte nærleiken til ein fortellar som inviterer til dialog om meiningsinnhald i kunstverk eller som engasjerer born til å lære om byggeskikk. Å ha gode formidlingsopplegg er difor sentralt for musea sin kontakt med publikum.

Det er teke til orde for at dersom musea i fylket skal vere nasjonalt leiande på noko, bør det vere knytt til nyare tids kystkultur i brei forstand. Frå musea blir det også lagt vekt på at musea i større grad må fortelje historia til både barn, kvinner og menn frå ulike samfunnslag.

Nye tema til formidling

Kystkultur og industrihistoria

Både kystkultur og industri er vesentlege nøkkelord og premisseleverandørar for historia til- og utviklinga av Møre og Romsdal.

Den mangfaldige kystkulturen, har vore sterkt medverkande for samfunnsutviklinga i fylket. Samtidig har kystkulturen tradisjonelt vore underrepresentert i kulturarvssektoren. Musea i fylket formidlar delar av denne tematikken, men det kan vere eit behov for å løfte nye historiske perspektiv, knytt mellom anna til fiskeværa, verft, havbruksnæring, fiskeri- og fangst og samferdsels- og rutebåthistoria.

Møre og Romsdal er eit sentralt industrifylke, i både fortid og notid. Korleis utviklinga har leia fram til posisjonen fylket har i verfts- og offshoreindustrien i dag, er viktig å dokumentere, forske på og formidle.

Å sjå korleis ulike deler av fylket har utvikla seg i takt med, eller uavhengig av kvarandre, vil også vere relevant. Her kan ein trekke liner til notidige forhold og migrasjonstraumar.

Møre og Romsdal skil seg ut nasjonalt, med at fylket si avhengigheit av rutebåtar og ferjer

ikkje er reflektert gjennom lokale verneinitiativ eller formidling av denne historia.

Kunst og design

Møre og Romsdal har hatt, og har, ei sentral rolle i utvikling av møbel,- tekstil- og skipsdesign. Mykje av dette blir allereie formidla og er dokumentert, men det ligg eit potensiale i å ytterligare dokumentere samtidas produksjon og utvikling.

Kunst og kultur bidreg til å synleggjere både menneske og uttrykk som ikkje kjem fram i det daglege. Kunst- og kulturinstitusjonar som retter søkjelys på både fortid og notid, kan bidra til refleksjon, endring og inkludering i samfunnet.

Eit tilgjengeleg og attraktivt kunstfelt av høg kvalitet er viktig for å auke forståinga og interessa for fagfeltet.

Vanskeleg og viktig kulturarv

Å velja ut inneber og å velja bort (...) Det er (...) ei fagleg og kulturpolitisk utfordring å arbeida for at den seleksjonen som institusjonane samla sett står føre, gjev eit så dekkjande og balansert bilete som råd er av det mangfaldet som (...) utgjer norsk samfunnsliv opp gjennom tidene.³⁰

Sitatet danna grunnlaget for BRUDD-prosjektet, som har som mål å stille spørsmål til vedtekne sanningar og løfte alternative synspunkt i historieskriving og museal verksemd.³¹ Det ligg til musea å løfte tabu-belagde tema, utfordre etablerte sanningar og oppfatningar om samfunnet dei er ein del av. Å fremme kritisk refleksjon og trekke liner mellom fortid og notid er ein sentral del av dette. Dette fordrar ei bevisst problemorientert og kritisk haldning til kva deler av historia musea formidlar, varetek og forskar på i dag.

Ikkje-materiell kulturarv

I 2007 ratifiserte Noreg UNESCO sin konvensjon av 2003 om vern av den ikkje-materielle kulturarven. Konvensjonen har som

³⁰ St.meld. nr. 22 (1999-2000): 17.

³¹ ABM-skrift nr. 26 2006. *BRUDD – Om det ubehagelige, tabubelagte, marginale, usynlige, kontroversielle*. ABM-Utvikling 2006: 6.

mål å verne, synleggjere og sikre respekt for samfunnsgrupper og enkeltpersonar sin ikkje-materielle kulturarv.

Møre og Romsdal er eit kulturgeografisk område rikt på denne typen kulturarv, både i høve til handverks-, folkemusikk, språk og forteljartradisjonar. Det er viktig å finne strategiar for å utvikle og forvalte denne arven. Musea er avgjerande for å utvikle dette feltet.

Eigenskapar ved den ikkje-materielle kulturarven krev at musea må forholde seg både til *kunnskap i* og *kunnskap om* immateriell kulturarv. Prosjekt og tiltak som sikrar dette, vil vere viktig å prioritere.

Møre og Romsdal har ein rik folkemusikkarv. Arbeidet med å forvalte denne bli i stor grad teke hand om av Folkemusikkarkivet i Møre og Romsdal (FAMR), frivillige organisasjonar og eldsjeler. FAMR og musea har delvis samfallande oppgåver. Særleg knytt til immateriell kulturarv, kan tettare samarbeid styrke merksemda om tematikken og legge til rette for kreative og nyskapande tilbod. For å styrke arbeidet og trygge dei organisatoriske rammevilkåra til Folkemusikkarkivet, er det tatt initiativ til ein fusjon mellom FAMR og Stiftinga Sunnmøre museum.

HOVUDMÅL FORMIDLING

Musea i Møre og Romsdal speglar samfunnet dei er del av, og tilbyr formidling som skaper opplevingar, fremmer kunnskap og gir grunnlag for kritisk refleksjon om for-, no og framtid.

6. Frivilligheit

Frivillig engasjement er sjølve føresetnaden for fylket sitt kulturliv. Frivillige lag og organisasjonar gjev tilbod gjennom tilrettelagt aktivitet, kor glede, meistring, inkludering, rekreasjon og gode opplevingar er kjerneverdier. Frivillig sektor vil framleis vere ein av dei mest sentrale aktørar for vidare regional utvikling.

Fylkesplan 2017-2020 Møre og Romsdal, s. 13.

Frivilligheita har stått, og står, sentralt i den praktiske drifta av mange museum. Eldsjelene sin innsats har vore grobotten for mange av musea, frå små bygdetun til dei store aktørane på landsbasis. Dei frivillige vil også framover vere ein nøkkel for variert formidlingsaktivitet ved musea.

Frivillige i det konsoliderte museumslandskapet

Museumsreforma skulle medverke til å profesjonalisere musea. Like viktig var målsettinga om å bevare det lokale engasjementet.

Målet om å profesjonalisere er i stor grad oppnådd, men erfaringar viser at utviklinga har skapt nokre utfordringar mellom det profesjonelle museet og dei frivillige. Der avdelingane tidlegare var autonome museums-einingar med eige styre, som sjølv bestemte kva som er godt museumsarbeid, er denne vurderinga no flytta til den konsoliderte eininga.³²

Dei konsoliderte musea er å rekne som offentlege institusjonar, som skal rapportere på mål, forventingar og kriterium definert av offentlege styresmakter. Dette er i kontrast til

dei frivillige som i større grad hentar sin motivasjon frå det sosiale og faglege aspektet ved arbeidet. Undersøkingar viser at dersom glede og engasjementet blir satt til side grunna overordna strategiar basert på museums-faglege vurderingar, kan motivasjonen for frivillig innsats bli svekka.³³

Frivilligheit i endring

Frivilligheita endrar seg i takt med samfunnet. Demografisk forskyving i alder, utdanningsnivå og endringar i kjøpekraft, endrar interesser og kompetanseområdet blant folk flest. Dette fordrar at ein i museumssektoren tenker annleis om dei frivillige. For eksempel:

- kven er dei frivillige?
- kvifor ønskjer nokon å engasjere seg som frivillig?
- korleis ønskjer dei frivillige å jobbe ved musea?
- kva er passende oppgåver for dei frivillige i eit stadig meir profesjonalisert og fagleg orientert museumslandskap?

Innanfor museumsfeltet utfører dei frivillige i dag langt fleire oppgåver enn før. Stadig fleire av oppgåvene kan bli definert som skrivebordsarbeid, og skil seg slik frå den «tradisjonelle forståinga» av frivillig museumsarbeid. Den tradisjonelle dugnadsanda er berre eitt element i ein større heilskap av aktiviteter utført av frivillige. Det er vidare ein tendens at mange frivillige helst ønskjer å delta i kortare periodar eller på enkeltprosjekt utan langvarig forplikting.³⁴

Kva betyr desse trendane for rekruttering av frivillige i framtida? Kanskje er det eit signal om

³² Bård Kleppe m.fl. *Mange formål – en reform. Evaluering av Akershusmuseet* Telemarksforskning 2015: 48.

³³ Kleppe 2015: 48.

³⁴ Ann Siri Garberg *Ledelse av frivillige i museum* 2014: 8.

at ein stadig større del av frivilligheita vil finne stad utanfor rammene til ei venneforeining. Korleis skal ein framover legge til rette for frivillig driv- og drakraft?

Status

Mengda av tiltak og timar som blir lagt ned på frivillig arbeid i musea, er stor. I 2015 var det dokumentert over 21 000 timar, eller 12 årsverk av frivillig innsats ved musea i Møre og Romsdal. Dette utgjorde om lag 6 prosent av den samla nasjonale frivillige innsatsen dette året.

Frivillig innsats ved musea i Møre og Romsdal og nasjonalt, 2015. Kjelde: Kulturrådets museumsstatistikk

	Timar	Årsverk
Møre og Romsdal	21 350	12,2
Nasjonalt	346 500	198

I mange kommunar og lokalsamfunn er den frivillige innsatsen ved musea viktige byggesteinar for andre tiltak innanfor kulturfeltet. Samtidig ser vi tendensar til at det frivillige engasjementet i dag er under press. Auka profesjonalisering i musea, har i enkelte samanhengar bidrege til interessemotsetningar mellom dei frivillige og den profesjonelle organisasjonen.

Det er nokre eksempel rundt omkring i fylket på interessemotsetningar mellom driftsmuseet og eigarstyra om den museumsfaglege verksemda. Eigarstyra er ofte sett saman av frivillige med eit stort engasjement for sitt lokalmuseum/ museumsavdeling. Eit eigarstyre er i teorien eit forvaltningsorgan for vedlikehald av bygg og anlegg og/eller samlingar, og skal ikkje skal leggje føringar for den museumsfagleg verksemda. I dette skjeringsfeltet er det interessemotsetningar.

Utfordringar og moglegheiter

Dei fleste er frivillig engasjert grunna fagleg eller sosialt engasjement. Krav om årsmelding og revidert rekneskap, er ressurskrevjande og krev forplikting frå dei frivillige som styremedlemmar. I lys av trendane innanfor rekruttering av frivillige, vil det vere viktig å finne organisasjonsformer som på ein tenleg måte gjer det mogleg å følgje opp og dyrke det frivillige engasjementet.

Musea trekk fram samhandlinga mellom dei frivillige og musea som eit sentralt tema. Det er behov for ei meir strategisk tilnærming til dei frivillige som ressurs og samarbeid med frivillige lag og organisasjonar generelt. Musea legg sjølv vekt på at arbeid med rolleforståing og rekruttering av frivillige er viktig.

Inkludering og livslang læring

Det er eit auka søkjelys på den frivillige sektoren sin rolle i å legge til rette for livslang læring, inkludering og mangfald. Nokre av musea i fylket har aktivitetar for asylantar, flyktningar og unge vaksne som av ulike grunnar fell på sidelinja av for eksempel arbeidslivet. Slikt arbeid styrker samfunnsrolla og samfunnsoppdraget til musea.³⁵

Musea kan i større grad samarbeide med frivillige lag og organisasjonar utanfor den tradisjonelle museumssektoren. Desse organisasjonane har, som musea og biblioteka, eit samfunnsoppdrag om å legge til rette for livslang læring. Fleire av desse organisasjonane arbeider med tema knytt til både fysisk og immateriell kulturarv. På same måte vil det vere interessant å søkje samarbeid med lag og organisasjonar som arbeider målretta med inkludering.

Som følgje av auka søkjelys på inkludering og livslang læring, kan også biblioteket vere ein interessant samarbeidsaktør for musea.

³⁵ Garberg 2014: 7 og 9.

Planlegging og strategisk arbeid

Planlegging, tilrettelegging og oppfølging av frivillige aukar moglegheita for å lukkast med rekruttering og styrking av det frivillige arbeidet ved musea.³⁶ Å dokumentere dei gode eksempla på samhandling mellom museum og frivillige, og utarbeide ein felles frivilligstrategi for musea, vil vere viktig i dette arbeidet.

Det vil vere opp til musea på kva måte ein slik plan blir utarbeidd, men dei frivillige bør vere inkludert i arbeidet. Ei god tilnærming vil vere å legge til rette for møtepunkt med musea og dei frivillige. Her kan ein kartlegge kva ønsker dei frivillige har, kva ein kan løfte for å nå nye frivillige og musea sitt behov.

Strategien kan mellom innehalde:

- eit handlingsprogram for å rekruttere, inkludere og halde på nye grupper frivillige
- gjensidig forventningsavklaring mellom frivillige og musea

Fylkeskommunen kan vere ein samarbeidspart i dette strategiarbeidet, om musea ønskjer det.

«Dersom en ser på frivillighet fra de frivilliges ståsted, handler det om en meningsfylt hverdag, få et større nettverk og flere venner og ikke minst føle at en er til nytte. [...] Totalt vil virkningen være en bedre fysisk og mental helse for de frivillige. Et endret syn på frivillighet vil dermed kunne føre til at museene bedre oppfyller sin samfunnsrolle og blir relevante for langt flere. Frivillighet er ikke bare til for museenes beste, men også viktig for de frivillige – en vinn-vinn-situasjon, med andre ord.»

Garberg 2014, side 9

HOVUDMÅL FRIVILLIGHEIT

Dei frivillige er ein ressurs som arbeider for og på lag med musea.

³⁶ Garberg 2014: 8

7. Fornyning av fellestenestene

Gjennom fagleg fornying, nytenking og profesjonalisering, skal musea vere oppdaterte og aktuelle i alle delar av si verksemd. Det er vidare forventa av musea at dei skal vere solide institusjonar og ha ei aktiv samfunnsrolle.

St.meld. nr. 49 (2008-2009), s. 158

Eit sterkt fagleg og tematisk samarbeid er viktig for å vidareutvikle musea. Fellestenestene arbeider på tvers av institusjonane og sikrar tilgang på fagkompetanse som musea ikkje nødvendigvis har sjølve. Ordninga er finansiert av fylkeskommunen, mens vertsmuseet har arbeidsgivaransvaret og stiller med kontor-plass. Utvikling av fellestenestene må skje i ein kontinuerlig dialog mellom musea, og mellom musea og fylkeskommunen.

Status og utfordringar

Dagens fellestenester omfattar tre fagområder. Desse er:

- **Formidling**, plassert ved Sunnmøre museum
- **Konservering**, plassert ved Romsdalsmuseet
- **Fartøyvern- og handlingsboren kunnskap**, plassert ved Nordmøre museum

I tillegg er fotobevaring definert som ein fellesteneste, lagt til Interkommunalt Arkiv Møre og Romsdal (Ålesund) (sak KU-37/05).

Musea i Møre og Romsdal er relativt små med få tilsette, og det er behov for fagleg styrking på «smale fag». Vidare blir det lagt vekt på behov for moralsk støtte og større fagmiljø i tema som kassasjon i samlingane eller i val av

forskingstema. Likeins er det behov for auka samarbeid og samhandling innan formidling.

Det har vist seg krevjande å finne ein organisasjonsmodell som styrkar dei mange fellesoppgåvene. Samtidig er det gitt uttrykk for at det er behov for auka samarbeid på tvers innan fleire viktige oppgåver som musea løyser.

Musea ønsker at det blir stilt større krav til organisering og funksjon i dagens fellestenester, og at dei får ei tydeligare innretting og forventningsavklaring om innhaldet i desse.

Fornyning av fellestenester

På bakgrunn av innspel frå musea, legg fylkeskommunen følgjande premiss til grunn for alle fellestenestene:

- Fellestenestene skal vere bindeledd for samhandling og utvikling mellom musea på tvers av geografiske og institusjonelle grenser.
- Fellestenestene skal initiere fellesprosjekt og utviklingstiltak i og mellom musea
- Fellestenestene skal gi overordna råd og rettleiing knytt til utvikling og ivaretaking av dei ulike fagområda.
- Den tilsette i funksjonen skal vere kontaktledd mellom fylkeskommunen og musea om tenesta.
- Den tilsette i funksjonen skal initiere fagsamlingar og andre tiltak for kompetanseheving for dei andre tilsette i musea.

Til fellestenestene ligg det også eit særleg ansvar for å ha søkjelys på dei ikkje-materielle

sidene av kulturarven, og utvikling/styrking av tilbudet til barn og unge.

Fellestenestene skal i planperioden ha eit særleg fokus på enkelte prioriterte område:

Formidling

Tenesta skal

- Initiere felles formidlings- og undervisningsprosjekt
- Utarbeide felles formidlingsplan for regionmusea og Kulturkvartalet
- Medverke til auka søkjelys på publikumsutvikling:
 - Nye målgrupper og nye former for formidling utanfor musea sine anlegg
 - Initiere marknadsundersøkingar

Konservering

Tenesta skal

- Gje råd om førebyggjande konservering, inkludert synfaring og feltrapport, og oppfølging av desse
- Initiere fellesprosjekt, som til dømes risiko- og sårbarheitsanalyser
- Ta i bruk verkstaden ved «Krona» til praktisk konservering
- Utarbeide felles konserveringsplan for regionmusea og Kulturkvartalet

Bygnings- og fartøyvern

Tenesta skal

- Bygge nasjonalt og internasjonalt nettverk og samarbeid med institusjonar på feltet
- Legge til rette for utveksling av erfaring og kunnskap mellom handverkarane i musea, og mellom privat næringsliv, utdanningsinstitusjonar og offentleg kulturminneforvaltning
- Utarbeide ein felles plan for bygnings- og fartøyvernet for regionmusea og Kulturkvartalet

Forskning

Tenesta skal

- Utøve forskingsleiing
- Gje råd og rettleiing til forskingsarbeid

- Etablere nettverk og kontakt med relevante institusjonar
- Identifisere relevante forskingsprosjekt både regionalt, nasjonalt og internasjonalt
- Ha oversikt over nasjonale og internasjonale forskingsfond
- Bidra med forskning i aktuelle prosjekt
- Utabeide felles forskingsplan for regionmusea og Kulturkvartalet

Folkemusikkarkivet

Tenesta skal

- Samle, gjere tilgjengeleg, bevare og fremje bruken av folkemusikk og folkedans i alle uttrykksformer
- Samle, gjere tilgjengeleg og skaffe ny kunnskap om folkemusikk- og folkedansmiljøa, tradisjonane og tradisjonsberarane
- Utarbeide felles plan for tenesta for musea
- Samarbeide med frivillige lag og organisasjonar og andre aktørar

Samlingsforvaltning

Tenesta skal

- Jobbe for ei overordna god oppbevaring og sikring av samlingane
- Initierer fellesprosjekt, som til dømes å ta i bruk felles verktøy for samlingsforvaltning
- Utarbeide felles plan med prioriteringar og rammer for innsamling, konservering, sikring og tilgjengeliggjering
- Koordinere utlån mellom musea sine samlingar
- Samarbeide med dei andre fellestenestene, særleg fellestenesta for konservering

Fylkesfotoarkivet

Det er i planperioden behov for å sjå nærare på tenester i fylkesfotoarkivet, sett opp mot dei behova musea har om støtte innanfor fagområdet.

Formelle krav til fellestenestene

For kvar av dei seks faglege fellesfunksjonane vil det bli stilt krav om utarbeiding av ein

overordna strategisk plan (for eksempel for 4 år) med årleg handlingsplan. Planane skal vere ei rettesnor, mellom anna på fordeling av tid og prioritering av prosjekt mellom dei ulike musea. Planane skal fungere som gjensidige avtalar mellom direktørane ved dei respektive musea og fylkeskommunen, og vil ligge til grunn for tildeling av driftstilskot frå Møre og Romsdal fylkeskommune.

Det er ein føresetnad at det er sett av definerte stillingsressursar til dei ulike tenestene. Fellestenester kan bli flytta om det viser seg at forventingane ikkje blir innfridd.

Faglege fellesfunksjonar og museum utanfor konsoliderte einingar

Fellestenestene skal vere tilgjengelege for regionmusea og Kulturkvartalet. Nynorsk kultursentrum og Atlanterhavsparken kan nytte seg av tenestene etter avtale med vertsmusea.

Musea kan også selje tenester og rådgiving til andre museum, private samlingar og aktørar

elles i fylket, som ledd i ei generell styrking av kulturarven og museumslandskapet i fylket. Musea og fylkeskommune bør i samarbeid utarbeide retningslinjer for eventuelt sal av slike tenester.

Museumsnettverk

Musea i Møre og Romsdal er små samanlikna med dei store nasjonale institusjonane. Samarbeid på tvers av musea vil auke gjennomslagskrafta til musea nasjonalt.

Saman med fellestenestene utgjer det regionale museumsnettverket MIMR (Musea i Møre og Romsdal) ein viktig plattform for fagleg utvikling og samarbeid mellom musea. MIMR har eksistert sidan midten av 1980-talet.

I kombinasjon med fellestenestene, ligg tilhøva til rette for å gjennomføre fellesprosjekt, også internasjonale, som del av nettverksarbeidet.

Det er ein føresetnad at musea sjølve tar ansvar for korleis nettverka blir drifta og for dei konkrete oppgåvene som nettverka skal løyse. Samtidig er det viktig at det blir etablert kontakt med fagmiljø utanfor musea.

HOVUDMÅL FORNYING AV FELLESTENESTENE

Fellestenestene medverkar til at dei konsoliderte musea er einingar med eit sterkt fagleg og tematisk samarbeid.

8. Fornyning i organisasjon

“It is not the strongest of the species that survive, nor the most intelligent, but the one most responsive to change”

Charles R Darwin (1809-1882)

Museumsreforma har som mål å utvikle musea som profesjonelle organisasjonar. Det har ført til omfattande strukturelle endringar. Samtidig har det vist seg krevjande å finne funksjonelle organisasjonsmodellar som både tek vare på faglege særtrekk og samtidig styrkar dei mange openbare fellesoppgåvene.

I Møre og Romsdal er museumsreforma evaluert to gonger.³⁷ Desse viser at det framleis er ein veg å gå organisatorisk for å verkeleggjere ønsket om fagleg forsterking.

Eit museum er ingen konstant storleik. Ein må kontinuerleg vurdere strukturelle grep, som til dømes utvidingar og samanslåingar for fagleg og organisatorisk utvikling. Samtidig er det institusjonane sjølve som er hovudansvarlege for å styrke den interne faglege aktiviteten.

Status museumsreforma

Status – administrativ og fagleg gevinst av reforma

Reforma førte til omfattande endringar for musea, både i struktur og organisasjon. I Møre og Romsdal er talet på museum med nasjonalt og/eller regionalt driftstilskot redusert frå 22 til seks einingar som følgje av reforma.

Reforma har profesjonalisert musea, både administrativt og fagleg. Det faglege

samarbeidet er styrka. Auke i økonomiske ressursar har ført til ei utviding av bemanning og verksemdsområde. Samtidig har val av organisasjonsmodell ført til krevjande (og kostbare) organisatoriske løysingar i enkelte museum.

Det er ikkje gjennomført fellesprosjekt eller samarbeid mellom musea knytt til reine administrative oppgåver, som telefoni, arkiv, rekneskapssystem og likande.

Status – bruk av stifting som organisasjonsform

Stiftingane er sjølveigande organisasjonar, der styret er organisasjonen sitt øvste organ. I nyare tid er stiftingar brukt for å fremme ulike ideelle og allmenntytige formål, t.d. innan kulturfeltet. Dei fleste stiftingane er private, men mange er også oppretta av det offentlege og forvaltar offentlege føremål.

Ved etablering av dei tre nye regionmusea og Kulturkvartalet vart stifting valt som organisasjonsform, etter innspel frå fylkeskommunen. Det vart ikkje stilt krav om fusjon mellom stiftingar som ved konsolidering vart del av same museum. Det har skapt ein komplisert og fragmentert organisasjonsstruktur, der det mange stader er dei gamle musea (ofte kalla eigarstyre) som er formelle eigarar av bygningar og samlingar.

I 2015 var 67 av 116 museum i Noreg organisert som stifting i 2015. Vidare var 15 organisert som aksjeselskap og 13 som interkommunal eller kommunal verksemd.³⁸

³⁷ Fylkesrevisjonen (2010) og PricewaterhouseCoopers (PWC) (2012).

³⁸ Norsk kulturråd (2016): Museumsstatistikk 2015.

Både aksjeselskap og interkommunale selskap (IKS) gir eigarane ein potensielt stor innflytelse over drifta av musea. IKS vil i mange tilfelle kunne fjerne problematikken knytt til forholdet mellom eigar- og driftsstyre. Ein annan effekt av IKS kan vere større lokalt engasjement og ønskje om å bruke meir ressursar på museet enn det som elles ville ha vore tilfelle. IKS-forma krev eit godt og aktivt samarbeidsklima mellom eigarkommunane, for å unngå at kvar kommune prioriterer «si eiga» museumsavdeling.³⁹

I motsetning til organisasjonsformene IKS og stifting, opnar aksjeselskapsforma i større grad opp for ulike eigarkonstellasjonar på tvers av lokalt og regionalt nivå. Det vil kunne bringe meir blanda og heilskaplege impulsar til drifta av eit museum, samt fjerne delar av problematikken knytt til eigar- og driftsstyre. Ei undersøking frå Norsk kulturråd viser at aksjeselskapsforma ikkje fører til eit større kommersielt søkjelys, då eigarane i dei fleste tilfella er offentleg instansar og fordi aksjeselskapsforma til musea er av ikkje-kommersiell art.⁴⁰

Fylkeskommunen vil samarbeide med museum som ønskjer å sjå nærare på alternative organisasjonsformer til stifting i planperioden.

Status - konsolidering

Ved starten av museumsreforma vart det definert nokre premiss som skulle ligge til grunn for organiseringa av dei konsoliderte musea (sjå side 8). Målet var at dei nye organisasjonane skulle ha eit felles driftsstyre, ein felles økonomi og eit samla personalansvar. Det var opp til dei nye regionmusea å velje om dei ønskja ein sentralisert eller ein desentralisert modell (KU-22/02).

På Nordmøre og Sunnmøre valde musea ein desentralisert organisasjonsmodell, grunna ønsket om å ivareta den lokale forankringa. Det har ført til at dei tilsette har sin daglege

arbeidsstad i dei lokale einingane, og at musea har ein mindre sentraladministrasjon. På Nordmøre er, i nokre tilfelle, arbeids-gjevaransvaret ikkje lagt til den konsoliderte eininga, men til den lokale eigaren.

Både Nordmøre- og Sunnmøre museum har fleire avdelingar som er organisert som stiftingar. Eigedomane og samlingane er eigd enten av kommunane, dei lokale stiftingane, lokale venneforeiningar eller den sentrale stiftinga. Det er eigarane som driftar bygga. Ei slik organisering fordrar tett dialog og forståing for det overordna faglige arbeidet og planverket ved museet. Dette er særleg viktig når fleire aktørar skal samarbeide om å lage best mogleg museum.

Inntrykket er at den desentraliserte organisasjonsmodellen gjer den administrative drifta av musea tidvis omfattande og prega av forhandlingar. Modellen slik den er i dag er også kostnadsdrivande. Der det er lokal-avdelingar organisert som ei stifting, er det krav til at rekneskap og forvaltning av formue er underlagt kvalifisert kontroll.

Grunna denne eigar- og organisasjonsstrukturen, er rekneskapa fragmentert. Det er ei utfordring å få ein samla oversikt over det økonomiske bildet i dei to musea, særleg ved Nordmøre museum. Det er stilt spørsmål ved om den fragmenterte rekneskapsføringa er ein bremsekloss og eit hinder for ei samordna og fullt ut konsolidert verksemd.

Samtidig blir det vist til fleire forhold som talar mot å samle alt eigarskap i eit driftsstyre. Nokre meiner at lokalt eigarskap aukar det lokale engasjementet, blant dei frivillige og i dei kommunale administrasjonane. Førsetnaden er at rollene og ansvaret til aktørane i det konsoliderte museet er avklart (sjå side 30). Andre hevdar at eit samla eigarskap vil legge sterke økonomiske føringar og dermed avgrense musea sin evne til å

³⁹ Knut Fossetøl m.fl. *Organisering av museene, en evaluering av organisasjonsformer i kjølvannet av museumsreformen*. Norsk kulturråd 2013: 11.

⁴⁰ Fossetøl 2013: 11 og 35.

utvikle seg meir som funksjon, og ikkje berre som lokasjon. Det er uttrykt at eit samla eigarskap vil sementere museumslandskapet som vart etablert på tidleg 2000-talet.

Romsdalsmuseet og Kulturkvartalet har ein sentralisert organisasjonsmodell.

Både Kulturkvartalet og Romsdalsmuseet er organisert ut i frå tanken om gjennomgåande fagfunksjonar for heile museet, og dei tilsette har felles arbeidsgjevar. Dei tilsette ved Romsdalsmuseet har sin arbeidsplass i Molde i vinterhalvåret. Inntrykket er at ei slik samlokalisering gir gode tilhøve for samhandling og rasjonell utnytting av ressursane i museet.

Romsdalsmuseet eig alle samlingar og bygningar. Eigeomsretten er overdratt til stiftinga frå dei tidligare eigarane. Unnataket er OVF (Neset) og Ergan Eiendom AS (Bud), som driftar desse bygga.

Kulturkvartalet eig Apotekergata 2, som husar Jugendstilsenteret. Fylkeskommunen eig det tidlegare Norges Bank-bygget, kor avdelinga KUBE er lokalisert (T-83/03). Fylkeskommunen har ansvar for drift og vedlikehald av bygget.

Vil ytterlagre konsolideringar gi meir midlar til fagleg arbeid?

Tabellen nedanfor viser korleis ein kan frigjere økonomiske midlar til å styrke den faglege

Eksempel på frigjering av økonomiske midlar til fagleg utvikling ved å konsolidere Kulturkvartalet og Sunnmøre museum. Basert på tal frå 2015. Kjelde: Møre og Romsdal fylkeskommune.

Type administrative tenester	Kulturkvartalet	Sunnmøre museum	Konsolidert	Endring
Styrehonorar – reduksjon til eitt styre	110 000	110 000	110 000	-110 000
Kjøp av tenester – økonomi og rekneskap	370 000			-370 000
Revisjon (av eitt rekneskap)	70 000	80 000	100 000	-50 000
Serverleige SKK, fell bort	120 000			-120 000
Totalleverandør av IKT, med serverleige		370 000	400 000	+30 000
Lisensar/support operativsystem	105 000	250 000	355 000	0
Sum	775 000	810 000	910 000	-620 000

utviklinga av musea. Eksemplet viser antatt sum innsparte midlar ved ei samanslåing av administrative tenester for Kulturkvartalet og Sunnmøre museum.

Reknestykket er basert på 2015-rekneskapen og følgjande føresetnader:

- Den nye eininga har eitt styre
- Ingen endringar i personalressurs på kort sikt, inkl. to direktørar
- Samlokalisering av administrative tenester

Eksemplet viser at det er mogleg å styrke det faglege arbeidet med omtrent 620 000 kroner som følgje av felles administrative tenester. Utover dette er det å vente stordriftsfordelar på tenester som telefon, rekvisita etc., sjølv om desse innsparingane ikkje er av vesentleg storleik.

Det er ikkje rekna på økonomisk gevinst ved felles økonomiske og administrative system på tvers av alle musea. Basert på tabellen nedanfor, er det sannsynleg mykje å hente, også her. Det er heller ikkje tatt høgde for potensielle synergjar ved for eksempel felles marknadsføring og inntektsbringande oppdrag.

Museumsdrift

Ansvarsfordelinga mellom forvaltingsnivåa kan bli skissert slik:

- *Staten* definerer statlege mål og overordna politikk. Utover initiativ til samordning (mellom anna nettverk) og nasjonal utjamning, er kontroll og lovgjeving andre sentrale statlege verkemiddel
- *Fylkeskommunen* samordnar statleg, fylkeskommunal og kommunal politikk gjennom ansvaret for regional planlegging. Fylkeskommunen har eigne økonomiske ressursar, og samordnar regional kompetanse og infrastruktur.
- *Kommunen* har ansvar for lokal tilpassing av kulturtilbod og kulturverksemd. Kommunen har ansvar for primær tenesteyting og kan sjå musea som rådgivarar og tilbydarar av tenester. Musea kan tilby mange tenester retta mot lokalt kompetansebehov, ikkje minst overfor barnehage, skule og frivillig sektor. Enkelte kommunar eig dessutan bygg og anlegg, som dei konsoliderte regionale musea driv museumsverksemd i.

Dei tre forvaltingsnivåa har alle eit ansvar for den økonomiske drifta av dei konsoliderte musea. Mens driftstilskot er fordelt om lag 60/20/20 mellom stat, fylkeskommune og (verts)kommune, er fordelingsnøkkelen for investeringstilskot 1/3 på kvar av partane.

Status – økonomi

Musea i Møre og Romsdal sine samla inntekter var i 2015 på **138,1 mill.** kroner, mens dei totale utgiftene var på **135,6 mill.** kroner.

Løns- og pensjonskostnader var den **største** utgiftsposten med **58** prosent. Husleige, drift/vedlikehald og avskrivningar utgjorde **14** prosent. Utgiftsfordelinga viser at musea har ein kostnadsstruktur med faste **høge** utgifter.

Til samanlikning utgjorde dei ordinære offentlege tilskota **62** prosent av driftsinntektene i 2015. Eigeninntektene var **36** prosent av samla inntekter. Musea sine eigeninntekter er m.a. billettinntekter, butikk og kaféinntekter, sponsorinntekter og gåver.

I perioden 2011-2015 er dei ordinære driftstilskota frå fylkeskommune og stat **auka med over 20 prosent**. Tilskota frå kommunane har **auka med 12 prosent** i same periode.

Inntekter til musea i Møre og Romsdal (i heile 1000). Kjelde: Museumsstatistikk 2011–2015. Norsk kulturråd. Tala vil oppdatert i løpet av hausten 2017.

	2011	2012	2013	2014	2015	Endring i %, 2011-2015
Billettinntekter						
Varer og tenester						
Sponsorinntekter og gåver						
Andre eigeninntekter						
Sum eigeninntekter						
Ordinært driftstilskott frå stat						
Ordinært driftstilskott frå fylkeskommune						
Ordinært driftstilskot frå kommune						
Ekstra tilskot frå stat, fylke og kommune						
Sum offentleg tilskot						
Inntekter i alt						
Eigeninntekter som del av totale inntekter						
Offentleg tilskot per innbyggjar i kroner						

Utgifter til musea i Møre og Romsdal (i heile 1000). Kjelde: Museumsstatstikk 2011–2015. Norsk kulturråd.

Tala vil bli oppdatert i løpet av hausten 2017.

	2011	2012	2013	2014	2015	Endring i %, 2011-2015
Varer og tenester						
Løn						
Pensjon						
Avskrivningar						
Drift av lokale						
Vedlikehald av lokale						
Husleige						
Andre driftskostnader						
Utgifter i alt						
Utgifter i alt, minus offentlege refusjonar						

Roller og ansvar i eit konsolidert museum

Ansvarsfordelinga i det konsoliderte museet kan bli skissert slik:

- *Styret* i det konsoliderte museet har det overordna og samla driftsansvaret. Styret har vidare ansvar for å vedlikehalde organisasjonens sine verdiar og eigedomar (knytt til organisasjonsnummer).
- *Eigar (eigarstyra i den desentraliserte modellen)* eig samlingane, og er forvaltningsorgan for vedlikehald av gjenstandar og bygningar. Eigarstyret er eit forvaltningsorgan, og kan ikkje legge føringar på den museumsfaglege verksemda i dei konsoliderte musea
- *Kommunen* legg til rette for drift og yt driftstilskot til det konsoliderte museet
- *Brukarstyre/venneforeining* støtter opp om og fremjer arbeidet til dei konsoliderte musea sine avdelingar

Museumsbygg

Eit museum skal fungere som møteplass mellom publikum, tilsette og samlingane. Dei siste 10-15 åra har fleire av musea fått nye lokalitetar. Framleis er det behov for opprusting og fornying.

Status – museumsreforma i andre fylke

Museumsreforma er evaluert i mange fylke. Erfaringane er til dels svært samanfallande med utviklingstrekk og erfaringar i Møre og Romsdal.

Evalueringane viser at museumsreforma har ført til auka profesjonalisering av museumssektoren. Museum som har prioritert ressursar til fellestenester, har styrka og fremma samarbeidet på tvers av musea. Det kjem vidare fram i desse evalueringane, at organisasjonar prega av mange eigarstyre, ikkje er ein konstruktiv organisasjonsform for museum. Dette er både administrativt krevjande og fordi det resulterer i organisasjonar som manglar felles forståing av mål og formål med museet.

Framtidas museum

Da museumsreforma vart introdusert, var det eit mål å gjere musea større, samt fagleg og administrativt sterkare. Eit av tiltaka var å konsolidere dei mange små musea i større einingar. Status i Møre og Romsdal er at det framleis er behov for å arbeide med organiseringa av musea, for å hente ut det faglege potensialet.

Det er vidare behov for å gjere økonomien og ressursbruken meir synleg både for musea sjølve og for premissleverandørane. Av grunnar som tilgjengelegheit, innsyn og kontroll må musea i prinsippet produsere eit rekneskap som speglar den heile museale aktiviteten i den konsoliderte eininga. Det vil fordre ei meir samla organisasjonsform. Møre og Romsdal fylkeskommune legg til grunn at alle konsoliderte museum skal ha ein organisasjonsmodell med eitt driftsstyre, ein økonomi og eit

arbeidsfellesskap som omfattar all profesjonell museumsverksemd innan utgangen av 2019.

Musea må arbeide vidare med rolleforståing og ansvars- og arbeidsdeling mellom den enkelte stifting og dei lokale eigarstyra/brukarstyra.

Dei tre forvaltingsnivåa har eit samla ansvar for driftstilskot til dei konsoliderte musea. Mens stat og fylkeskommune regulerer sitt tilskot til musea kvart år, synes praksisen for dette å vere ulik i

kommunane. Dette er ei utfordring for føreseielege økonomiske rammer for drift og utvikling av musea.

Kommunar som nyt godt av kompetansen, formidlinga og andre tenester frå musea, har eit grunnleggande delansvar for finansieringa av desse. Dette gjeld både vertskommunar og kommunar som ikkje har museumsanlegg innafør sine grenser.

HOVUDMÅL FORNYING I ORGANISASJON

Dei konsoliderte musea er einingar med ei samla fagleg og økonomisk plattform, og er sterkt til stades i nasjonale og internasjonale museumsnettverk

9. Oppfølging

Gjennomføring av planen

Regional delplan for museum 2017–2026 vil bli følgd opp gjennom årlege handlingsprogram.

Handlingsprogrammet skal sikre god samanheng mellom plan, verkemiddel og gjennomføring. Det inneber at handlingsprogrammet blir tett kopla med økonomiplanen og årsbudsjett.

Gjennomføring av planen er avhengig av eitt breitt samarbeid mellom mange partar. Skal planen vere eit verktøy for regional utvikling og

museumsutvikling, må den kople saman ulike sektorar, forvaltingsnivå, verkemiddel og aktørar.

Evaluering av planen

Planen skal evaluerast etter 4-5 år med forslag til eventuelle endringar, nye tiltak og prioriteringar. Evalueringa blir lagt fram for politisk vedtak i fylkestinget. Planen vil ikkje bli rullert utover dette i planperioden 2017–2027, med mindre fylkestinget ønskjer det annleis.

Kjelder

Sentrale offentlege dokument

NOU 2006:7. *Museum – Mangfald, minne, møtestad* Statens forvaltningstjeneste 1996.

St.meld. nr. 22 (1999–2000) *Kjelder til kunnskap og oppleving*, Kulturdepartementet.

St.meld. nr. 15 (2007–2008) *Tingenes tale*, Kunnskapsdepartementet.

St.meld. nr. 49 (2008–2009) *Framtidas museum*, Kulturdepartementet.

St.prp. nr. 73 (2005–2006) *Om samtykke og ratifikasjon av UNESCOs konvensjon av 17.oktober 2003 om vern av den immaterielle kulturarven*.

Evalueringar

Fylkesrevisjonen i Møre og Romsdal fylke. *Konsolidering av musea – kva er oppnådd?* Forvaltningsrevisjonsrapport 04/2010.

PricewaterhouseCoopers (PWC) *Museumsreformens betydning for meseene i Møre og Romsdal 2012*.

Fossestøl, Breit og Heen. *Organisering av museene. En evaluering av organisasjonsformer i kjølvannet av museumsreformen*. Arbeidsforskningsinstituttet/Norsk kulturråd 2013.

Haugsevje, Løkka og Kleppe. *Til lands og til vanns og på sokkelen med. Evaluering av museumsreformen i Rogaland*. TF-rapport nr 386. 2016.

Kleppe, Bård; Dahl Haugsevje, Åsne; Hylland, Ole Marius. *Mange formål – en reform. Evaluering av Akershusmuseet* TF-rapport nr. 366 Telemarksforsking 2015.

Kleppe og Hylland. *Det lille i det store. Gjennomgang av organiseringen av Telemark museum*. TF-rapport nr 293. 2011.

Sentral faglitteratur

ABM-skrift nr. 26. *BRUDD – Om det ubehagelige, tabubelagte, marginale, usynlige, kontroversielle*. ABM-Utvikling 2006.

Bro Thuestad, Grete. *Museenes samfunnsrolle og potensial som utdanningsinstitusjoner* 2013.

Eriksen, Anne. *Museum. En kulturhistorie* Oslo 2009.

Garberg, Ann Siri. *Ledelse av frivillige i museum – en håndbok* Museene i Sør-Trøndelag 2014.

ICOM *museumsetisk regelverk, norsk utgåve*. Kulturrådet 2008.

ABM-utvikling. *Immateriell kulturarv i Norge – en utredning om UNESCOs konvensjon av 17.oktober 2003 om vern av den immaterielle kulturarven*. Kulturrådet 2010.

Fossestøl, Knut; Brei, Eric; Heen Hanne. *Organisering av museene, en evaluering av organisasjonsformer i kjølvannet av museumsreformen*. Norsk kulturråd 2013.

Pedersen, Ragnar «De norske museene får sin form» i Rogan, Bjarne og Bugge Amundsen, Arne (red.) *Samling og museum* Oslo 2010.

Ydse, Tone. *Museum, arkiv og samfunn. Kunnskapsbehov og utfordringer* Kulturrådet 2007.

Weil, Stephen. "From being about Something to being for Somebody: The Ongoing Transformation of the American Museum" i *Daedalus* 1999, vol. 128.

www.forskerforbundet.no «vår politikk for ABM-sektoren» Vedteken av hovudstyret 11.juni 2015, aksessert 02.04.2017.

www.kulturdepartementet.no «museum og kulturvern» aksessert 28.09.2016.

www.museumsforbundet.no «seksjon for forskning» aksessert 17.01.17

Kunnskapsinnhenting

Spørreskjema sendt til direktørane ved Nordmøre museum, Romsdalsmuseet, Sunnmøre museum, Kulturkvartalet, Nynorsk kultursentrum og Atlanterhavsparken, vinter 2016.

Økonomisk analyse av Nordmøre museum, Sunnmøre museum og Kulturkvartalet, våren 2016.

Kulturrådets museumsstatistikk frå 2011 – 2015. www.kulturradet.no/museum/statistikk

Fagdagar i musea

- Fagdag Nordmøre museum, Tingvoll 8. juni 2016
- Fagdag Sunnmøre museum, Ålesund 17. juni 2016
- Fagdag Romsdalsmuseet og Kulturkvartalet, Molde 6. september 2016

Arbeidsgruppemøte (4F-gruppa) med tilsette i musea:

- 13. september 2016, Molde
- 9–10 oktober 2016, Molde

Arbeidsgruppemøte (byggnings- og fartøyvern) med tilsette i musea:

- 1. desember 2016, Molde

Møte med museumsnettverket for Musea i Møre og Romsdal (MIMR):

- Styreseminar 11–12. april 2016, Molde
- Styreseminar 4–5. april 2017, Ålesund
- Forskingsseminar 25. oktober 2016, Kristiansund
- Forskingsseminar 23. januar 2017, Ålesund
- Årsmøte 14. april 2016, Molde
- Årsmøte 20. april 2017, Kristiansund.

Møte med direktørane i regionmusea og Kulturkvartalet:

- Kontaktmøte 19. september 2016, Molde .
- Arbeidsmøte 2. mai 2017, Molde

Frivilligseminar 15. oktober 2016, Kristiansund.

Kontaktmøte med kommunale kultursjefar

- 9. juni, Molde
- 29. september 2016, Ålesund

Politiske vedtak på museumsfeltet – Møre og Romsdal fylkeskommune

Sak Ku-22/02 St. meld 22 (1999-2000) og nye grep innan ABM-området i Møre og Romsdal

Sak Ku-15/04 Stortingsmelding 22(1999-2000)»kjelder til kunnskap og oppleving». Rapportering frå konsolideringsarbeidet for musea i Møre og Romsdal.

Sak Ku-37/05 Orientering om St. meld 22 (1999-2000) og konsolidering mellom Romsdalsmuseet og Landbruksmuseet for Møre og Romsdal.

- Vedlegg til saka viser oversikt over alle politiske vedtak i samband med konsolideringsarbeidet.

Sak T-53/05 Orientering om St. meld 22 (1999-2000) og konsolidering mellom Romsdalsmuseet og Landbruksmuseet for Møre og Romsdal

Sak T-06/06 Vurdering av konsolideringsprosessen vedr musea i Møre og Romsdal og fylkets saksbehandling vedr Landbruksmuseet

Sak U-85/06 Museumsvesenet i Møre og Romsdal. Status i arbeidet med museumsreforma og viktige utfordringar i næraste framtid.

Sak Ku-31/11 Ishavsmuseet Aarvak. Utmelding av stiftinga Sunnmøre museum. (Følgd opp i kulturutvalet i RS-52/11 og RS-53/11).

Sak T-79/16 Økonomiplan 2017-2021 med budsjett for 2017. Kapittel 8 Kultur.

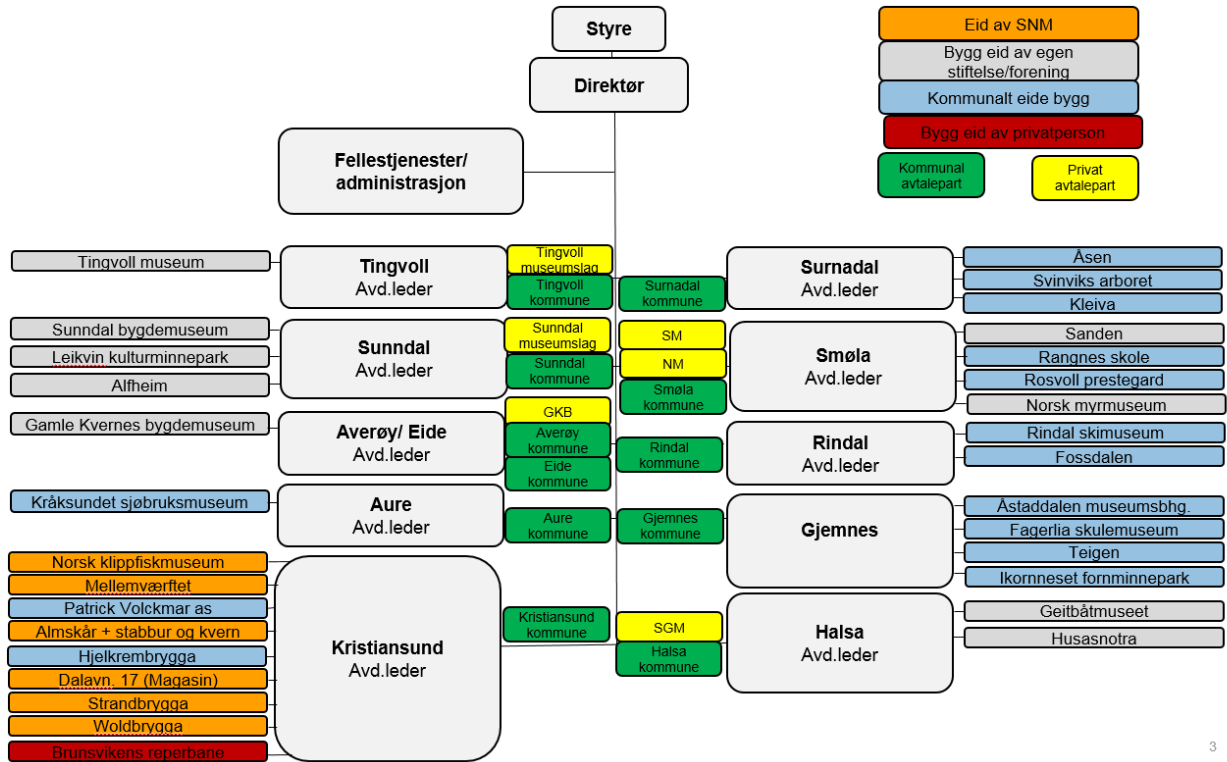
Fotografar, framside og side 13.

1	Johnny Bratseth, Romsdalsmuseet	7	Johnny Bratseth, Romsdalsmuseet
2	Sunnmøre museum	8	Sunnmøre museum
3	Sverre J. Svendsen, Nordmøre museums fotosamling	9	Bjørn Fjærli, Nordmøre museums fotosamling
4	Johnny Bratseth, Romsdalsmuseet	10	Kristin Støylen
5	Frank Stenersen	11	Aura Avis, Nordmøre museums fotosamling
6	Rannvei Botten, Nordmøre museums fotosamlinger	12	Ragnar H. Albertsen, Nordmøre museums fotosamling

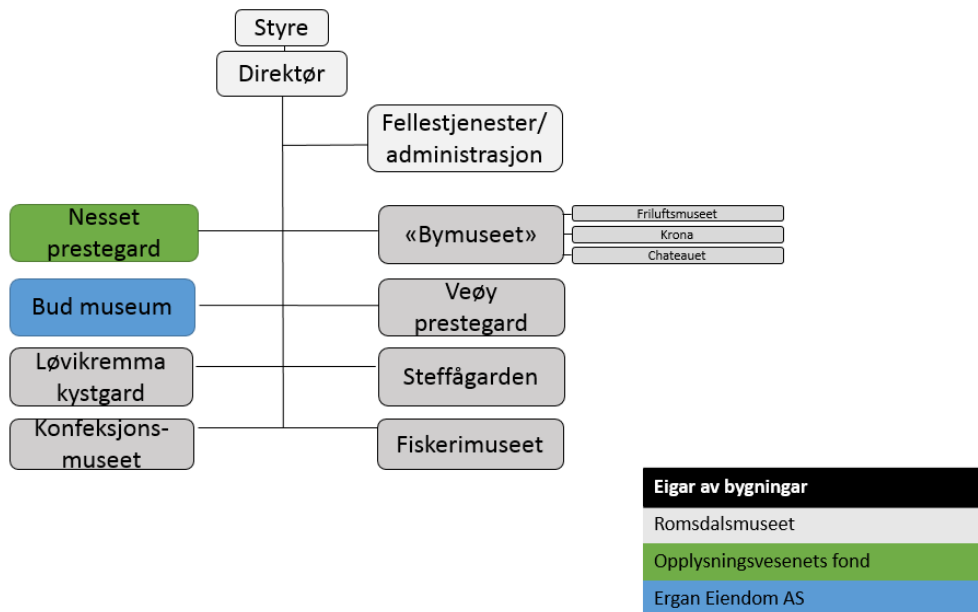

Vedlegg 1: Eigar- og organisasjonsstruktur i regionmusea og Kulturkvartalet

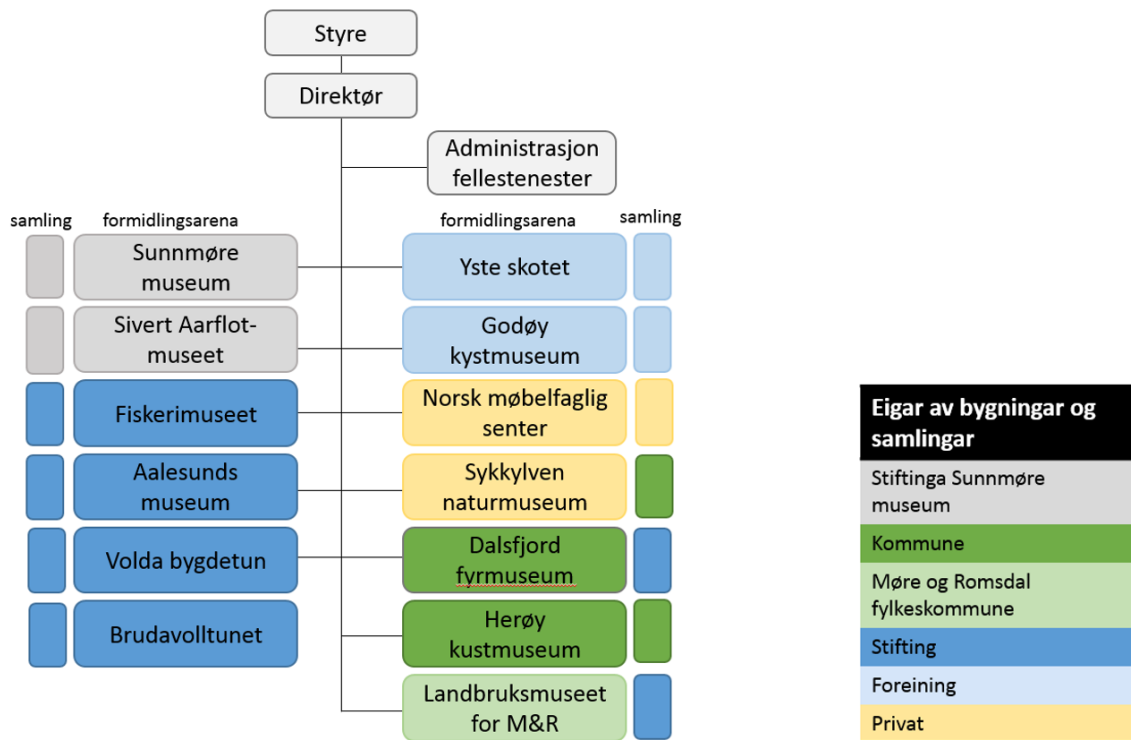
Stiftinga Nordmøre museum

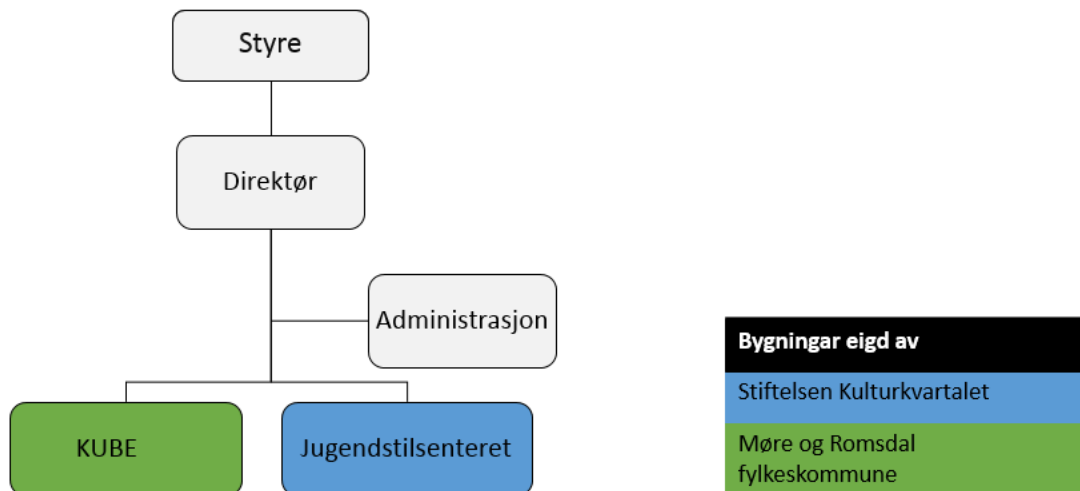
Stiftelsen Romsdalsmuseet

Stiftinga Sunnmøre museum

Stiftelsen Kulturkvartalet

**Møre og Romsdal
fylkeskommune**

Fylkeshuset, 6404 Molde
Telefon 71 28 00 00
post@mrfylke.no
www.mrfylke.no